

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
FILOZOFSKI FAKULTET

ODSJEK ZA ZAPADNOSLAVENSKE JEZIKE I KNJIŽEVNOSTI
KATEDRA ZA SLOVAČKI JEZIK I KNJIŽEVNOST

Maja Mucko

ULOGA MEĐUJEZIČNIH UTJECAJA U OVLADAVANJU
SLOVAČKIM KAO STRANIM JEZIKOM

diplomski rad

Mentorica: izv. prof. dr. sc. Martina Grčević

Komentorica: dr.sc. Marina Jajić Novogradec

Zagreb, rujan 2018.

Sadržaj

Uvod	5
2. O ovladavanju stranim jezikom	6
2.1. Ovladavanje slovačkim kao stranim jezikom	6
2.2. Glotodidaktički pojmovi i nazivlja vezani uz ovladavanje stranim jezikom	7
2.3. Kontrastivna analiza	8
2.3.1. Problemi kontrastiranja	8
2.4. Analiza pogrešaka	9
2.5. Međujezik kao neizbježna pojava	10
3. Znanstvene metode usvajanja stranog jezika	11
4. Čimbenici koji utječu na učenje slovačkog kao stranog jezika	13
4.1. Dob	14
4.2. Motivacija	15
4.3. Stav prema slovačkome standardnom jeziku kao uvjet njegova uspješnijega ovladavanja	16
4.4 Strah od stranog jezika	17
4.5. Uloga nastavnika	18
4.6. Radni materijali	20
5. Istraživanje	22
5.1. Cilj istraživanja	22
5.2. Metodologija istraživanja	22
5.2.1. Uzorak	21
5.2.2. Postupak provedbe	23
5.2.3. Svrha istraživanja	24
5.2.4. Instrumenti istraživanja	25
6. Analiza i obrada podataka dobivenih istraživanjem	25
6.1. Gramatičke pogreške	25
6.2 Pravopisne pogreške	27
6.3. Leksičke pogreške	29
6.4. Sklanjanje brojeva sa završetkom na <i>–jedan</i>	31
6.5. Izolirani slučajevi pogrešaka	32
7. Rezultati upitnika	34

7.1. Uvod u rezultate.....	34
7.2. Rezultati ispitivanja afektivnih motiva, stavova, strategijske kompetencije, međujezične svjesnosti i motivacije studenata	34
8. Zaključak.....	41
9. Literatura.....	43
10. Popis korištenih izvora pri odabiru instrumenta i kreiranju upitnika.....	44
11. Prilog.....	46

Sažetak

Cilj ovog rada je prikazati i istraživanjem ispitati koliko hrvatski kao materinski jezik (J1) ima učinak i utjecaj na ovladavanje slovačkim kao stranim jezikom (J2). Uz pomoć kontrastivne analize, analize pogrešaka i same klasifikacije učeničkih pogrešaka analizirale su se pogreške koje su studenti na početnim stupnjevima učenja slovačkog jezika i književnosti pravili te su se ustvrdili čimbenici koji izazivaju njihov nastanak i naposljetku interferenciju među ova dva srodna jezika.

Cilj analize pogrešaka jest ukazati na učestalost učeničkih pogrešaka i samim time dati prijedloge za poboljšanje nastave slovačkog jezika. U radu su istaknuti i čimbenici koji utječu na ovladavanje nekim stranim jezikom te znanstvene metode usvajanja stranih jezika.

Ključne riječi: *ovladavanje slovačkim jezikom, analiza pogrešaka, interferencija, J1, J2*

Abstrakt

Ciel'om tejto práce je preskúmať a následne poukázať na vplyv chorvátskeho jazyka ako materinského jazyka (J1) na ovládanie slovenského jazyka ako cudzieho jazyka (J2). Pomocou kontrastívnej analýzy, analýzy chýb a klasifikovania chýb študentov boli analyzované chyby, ktoré vznikajú pri používaní jazyka u študentov v počiatočnej fáze výučby predmetu slovenský jazyk a literatúra. Následne boli analyzované faktory spôsobujúce vznik chýb, ale aj rozdiely medzi týmito dvoma príbuznými jazykmi.

Ciel'om analýzy chýb je poukázať na chyby, ktoré študenti opakovane robia, a v súvislosti s tým predložiť návrhy na zvýšenie kvality učebného procesu pri ovládaní slovenského jazyka. Práca sa venuje aj faktorom, ktoré ovplyvňujú ovládanie cudzieho jazyka, ako aj vedeckým metódam pre osvojenie si cudzieho jazyka.

Kľúčové slová: *ovládanie slovenského jazyka, analýza chýb, interferencia, J1, J2*

Uvod

Cilj učenja svakog stranog jezika jest komunikacijska kompetencija i samo sporazumijevanje na željenom stranom jeziku. Kao izvorni govornik hrvatskog jezika, autorica ovog rada imala je prilike usvojiti kako romanske tako germanske jezike, a tokom visokoobrazovnog procesa i jedan slavenski jezik, a to je slovački jezik. Međutim, učenje nekog slavenskog jezika koji je srodan hrvatskome jeziku, uvelike se razlikuje od učenja nesrodnih jezika. Usvajanje nekog srodnog jezika sa sobom povlači razne nove aspekte učenja kao što su jača jezična interferencija jednog jezičnog sustava na drugi kako na gramatičkoj razini, tako i na onoj pragmatičkoj i kulturnoj razini. Stoga je potrebno uložiti određen stupanj napora i vježbe kako bi što ispravnije usvojili naizgled jednostavan i blizak jezik.

Srodnost među jezicima ima i svoje prednosti i nedostatke te se kod svakog pojedinca različito ostvaruje. Autorici je zanimljivo bilo promatrati s kakvim se teškoćama svatko od studenata susreo tokom učenja slovačkog jezika te kako su se iste odrazile kako na stupanj tako i samu uspješnost usvajanja dotičnog stranog jezika. Činjenica jest da se kod svih studenata pojavljivala jezična interferencija s materinskim hrvatskim jezikom. Potaknuta vlastitim iskustvom i proučavanjem slovačkog jezika tokom godina studija, autorica je odlučila napisati ovaj rad i uvidjeti do kakvih jezičnih interferencija dolazi kod ova dva srodna jezika te dati prijedloge za lakše ovladavanje slovačkog kao stranog jezika.

Glavni cilj ovog rada jest ispitati koliki je jezični utjecaj jednog jezika na drugi te proširiti spoznaje o istom kako bi se u budućnosti moglo posvetiti više pažnje upravo onim aspektima jezika koji kod studenata izazivaju nesigurnost te negativan međujezični prijenos, tj. interferenciju.

Rad je podijeljen u dva dijela: teorijski i istraživački dio. U prvome teorijskome dijelu prikazuju se poglavlja koja objašnjavaju pojmove vezane uz ovladavanje stranim jezikom, opisuju se znanstvene metode, strategije i čimbenici koji utječu na ovladavanje samim procesom te naposljetku i metode kojima smo se koristili prilikom obrade podataka. U drugome, istraživačkome dijelu rada obradit će se učeničke pogreške koje su studenti pravili prilikom rješavanja testa. Pogreške će se analizirati na gramatičkoj, pravopisnoj i leksičkoj razini te unutar njih će se obratiti pažnja i na sljedeće aspekte: izbor riječi, utvrđivanje pogrešaka (interferencija, omaška ili nešto drugo) te pravopisu (interferencija, neznanje ili nešto drugo). Nakon obrade podataka, to jest u zaključku iznijet ćemo mišljenje u svezi s međujezičnim

utjecajem J1 na J2 te dati komentar vezan uz jezične pogreške koje ćemo uvidjeti samom analizom.

Polazi se od pretpostavke da će hrvatski kao materinski jezik ispitanika, tj. studenata uvelike utjecati na usvajanje slovačkog jezika iz dva razloga. Prvi jest taj da se radi o dva flektivna slavenska jezika kod kojih neminovno postoje velike podudarnosti na sintaktičkoj, morfološkoj, fonološkoj, fonetskoj i leksičkoj razini. Drugi razlog ove pretpostavke jest spoznaja kako svaka osoba koja kreće usvajati neki strani jezik, polazi od onoga što joj je poznato, a to je upravo materinski jezik, što ponekad znatno pridonosi učenju ciljnog jezika, ali također može izazvati pogrešna polazišta te naposljetku negativan jezični prijenos. Koliko međujezični utjecaji ovih dvaju slavenskih jezika zaista pridonose ili odmažu prilikom usvajanja slovačkog kao stranog jezika, ispitat će se ovim radom.

2. O ovladavanju stranim jezikom

2.1. Ovladavanje slovačkim kao stranim jezikom

Kada govorimo o prvim dodirima sa stranim jezikom i učenjem istog u obrazovnim institucijama, tada pod same početke možemo smatrati učenje jezika krenuvši od same abecede. Upravo se s takvim polazištem susreću i studenti slovačkog jezika Filozofskog fakulteta u Zagrebu, iz čije se abecede mogu iščitati prilično velike razlike između abeceda (hrvatske koja ima 30 slova abecede i slovačke koja ima 46 slova abecede), što će se daljnje uvelike odraziti na fonetske, fonološke, morfološke, leksičke, sintaktičke i morfosintaktičke razlike među jezicima i na samo učenje slovačkog kao stranog jezika.

Tako se studenti odmah na početku susreću sa novim glasovima u slovačkom jeziku, a to su redom samoglasnici *á, ä, é, í, ó, ú*, grafemi *y, ý*¹, suglasnici *d', r', ň, l', ch, dz, ľ, q, ř, w, x* te dvoglasnik *ô*.

Iz spomenutih glasova proizlazi i korištenje dijakritičkih znakova, dosad nepoznatih hrvatskim govornicima, kao što su *dĺžeň*- oznaka dužine, *măkčeň*- oznaka mekoće, *dve bodky*

¹ M. Grčević navodi sljedeće: " Slova (grafemi) *y, ý* označavaju u današnjem slovačkome jeziku iste glasove (foneme) kao *i, í*. To znači da se fonem */i/ [i]* označava dvama slovima: *i, y* odnosno */i/ [í]* s *í, ý*. Slova *y* i *ý* razlikuju se međusobno znakom dužine te označavaju glasove */i/, /i/* koji se također razlikuju kvantitetom. Slovačka slova *y, ý* u hrvatskom se jeziku transkribiraju kao kratko *i* u oba slučaja, jer u hrvatskome pravopisu ne postoji oznaka kvantitete." (Grčević, 2013: 5)

ili dvotočje te *vokáň*, to jest cirkumfleks ili dvoglasnik. Iz svega rečenog možemo zaključiti da je slovački pravopis zamršeniji od hrvatskog, a praksa je pokazala da studentima početnicima jezični utjecaj hrvatskog kao materinskog jezika (J1) dodatno stvara poteškoće u pisanju, to jest u ovladavanju slovačkim jezikom (J2), što ćemo kasnije potkrijepiti i samim rezultatima istraživanja.

Ovdje je bitno napomenuti da se u počecima učenja slovačkog jezika težište ne stavlja toliko na komunikacijski pristup koliko na pismeni pristup upravo zbog njegove kompleksnosti, te se raznim pristupima u nastavi stranog jezika (neprestanim diktatima tokom svih pet godina studija te učenjem tzv. *vybraných slov*²) nastojalo olakšati studentima da ovladaju pismenim jezičnim vještinama ciljnoga jezika. Ipak, takav pristup često može demotivirati odrasle studente na učenje jezika. Njima je vjerojatno privlačniji komunikacijski pristup, ali bez ustrajnog rada pojedinca kojemu je hrvatski jezik J1, gotovo je nemoguće dobro ovladati slovačkim pisanim jezikom.

2.2. Glotodidaktički pojmovi i nazivlja vezani uz ovladavanje stranim jezikom

Kada govorimo o ovladavanju stranim jezikom, bitno je predstaviti i objasniti pojmove kojima se nastava učenja stranog jezika služi te metode koje glotodidaktika kao teorija nastave stranih jezika primjenjuje u otkrivanju međujezičnih utjecaja jednog jezika na drugi. Tako se za istraživanje procesa ovladavanja stranim jezikom u hrvatskom jeziku koristi skraćenica OVIJ, premda se često u hrvatskoj literaturi možemo susresti i s engleskom kraticom SLA (engl. *Second language acquisition*) s obzirom da se radi o vrlo mladom interdisciplinarnom znanstvenoistraživačkom području o kojem nema jedinstvene teorije što ono zapravo predstavlja (Medved Krajnović, 2010: IX). Ipak, Medved Krajnović nam kao najistaknutija hrvatska autorica koja se bavi OVIJ-em nudi opširniju prihvaćenu definiciju preuzetu iz mrežne stranice ICoSLA (*International Commission on Second Language Acquisition*) prema kojoj je riječ o "teorijskome i eksperimentalnome području istraživanja koje nastoji unaprijediti razumijevanje razvoja svih onih jezika koji pojedincu nisu prvi usvojeni jezik J1 (engl. *first language-L1*), bez obzira na to kada se oni usvajali ili učili i u kojem kontekstu." (Medved Krajnović, 2010: 2)

² tzv. "izabrane riječi", više o tome usp. Grčević, 2013: 4

Važno je i naglasiti da je glavni cilj OVII-a jezična obrada, pri čemu nam pomažu dvije primijenjene lingvističke grane, a to su kontrastivna analiza i analiza pogrešaka koje će i u ovom radu poslužiti tokom obrade podataka prikupljenih istraživanjem nad studentima.

2.3. Kontrastivna analiza

Kontrastivna analiza grana je primijenjene lingvistike koja se bavi usporedbom različitih jezika. Cilj joj je utvrditi razlike i sličnosti među parovima jezika, odstraniti eventualne učeničke pogreške koje se javljaju interferencijom među jezicima te predvidjeti iste. Javlja se pedesetih godina 20. stoljeća te se temelji na pretpostavci da su jezici međusobno usporedivi (James, 1980: 1-10). Postoje dva tipa kontrastivnih ispitivanja: teorijski, čiji je osnovni cilj omogućiti model za kontrastivnu analizu te primijenjeni tip ispitivanja kojemu je cilj dobivanje podataka o tome kako se neka kategorija koja se u jednom jeziku iskazuje na određen način, realizira u nekom drugom jeziku. (Čavić, 1983: 108)

Također, pod osnovnom pretpostavkom da su jezici međusobno usporedivi, unutar kontrastivne analize (u nastavku KA), doći će do tzv. pozitivnog prijenosa (slov. *pozitívny prenos*) u situacijama kada su materinski jezik i ciljni jezik slični, što olakšava ovladavanje stranim jezikom jer će se naučene strukture prenijeti iz prvog jezika u ciljni, ali će isto tako doći do otežanog, tj. negativnog prijenosa (slov. *negatívny prenos*) u slučajevima kada su materinski jezik i ciljni jezik različiti. Takvim se uspoređivanjem dvaju parova jezika nastojalo unaprijed predvidjeti učeničke pogreške.

2.3.1. Problemi kontrastiranja

Na temelju hipoteze o usporedivosti jezika, razni su lingvisti vodili nekolicinu istraživanja što na našem području Europe što u Velikoj Britaniji, međutim ubrzo kontrastivna analiza gubi svoje značenje iz više razloga. Naime, dotadašnja rijetka kontrastivna ispitivanja nisu u potpunosti ispunila svoj zadatak s obzirom da su se bazirala samo na leksičkom, morfološkom i sintaktičnom aspektu jezika, izostavivši onaj komunikativni koji je ključan za metodologiju nastave stranog jezika. S druge pak strane, kada se odlučujemo za uspoređivanje jezika kontrastivnom analizom, potrebno je odrediti što, kako i koliko će se jezičnog materijala kontrastirati. Drugim riječima, kako kontrastivna analiza ne bi bila preširoka, potrebno je odrediti hoće li biti jednosmjerna (polazeći od J1 prema J2) ili dvosmjerna (uspoređujući dva

ili više jezika na mikrolingvističkom nivou). Iako se čini kako odluka djeluje vrlo jednostavno, ono što stvara problem jest činjenica da često sama KA primorava analizatora koji se odluči za jednosmjernu analizu da mijenja, tj. poveća širinu same analize s obzirom na česte jezične nepodudarnosti dvaju parova jezika. Takav slučaj bi se najlakše mogao objasniti na primjeru engleskog prijedloga *for* koji se u hrvatskom jeziku, ovisno o kontekstu, prevodi raznim prijedlozima kao što su *za, zbog, iz, na, od, po, prema, radi, umjesto*. (Djorđević, 1983: 21-24)

This car is for her. Ovaj auto je za nju.
She regrets for hurting him. Žali što ga je povrijedila.

Sljedeći uzrok nezadovoljstva leži u činjenici što ne postoji jedinstven teorijski model kontrastivne analize, već se sama analiza zasniva na različitim pristupima, što na kraju nerijetko navodi istraživače da ne ulaze u sam proces istraživanja nečega što nije dovoljno teorijski definirano, pa tako postoji vrlo malo istraživanja što rezultira gotovo nikakvim doprinosima stvaranju teorijske osnove. Naposljetku, problem koji se javlja jest uvid istraživača i lingvista da se brojne jezične pogreške učenika ipak ne mogu objasniti samom KA, te je stoga bilo potrebno uvesti novi i precizniji pristup koji će nam dati objašnjenja zašto dolazi do negativnog prijenosa s J1 na J2. Tako se pojavio novi pristup u strukturalnoj lingvistici poznat pod nazivom analiza pogrešaka (Medved Krajnović, 2010: 21-25).

2.4. Analiza pogrešaka

Polazište kojim se P.Corder (1967), idejni začetnik analize pogrešaka služio jest učenikova jezična proizvodnja. Naime, opsežnom analizom pogrešaka koje pojedinac čini prilikom usvajanja J2, nastojalo se objasniti jezične procese koji su doveli do tih istih pogrešaka. Tim polazištem mijenja se i negativan stav prema istima, te se tako jezične pogreške počinju smatrati kao neophodna i razumljiva pojava prilikom koje pojedinac ispipava u kojoj mjeri vrijede ili ne vrijede iste zakonitosti među prvim, tj. materinskim i odabranim ciljnim jezikom. Same pogreške lingvisti su dalje podijelili na međujezične (pod utjecajem prvog jezika), unutarjezične (također pogreške preuopćavanja i pogreške pojednostavljivanja, nastale kao rezultat učeničkih jezičnih sposobnosti i strategija), pogreške uzrokovane poučavanjem te slučajne pogreške ili omaške, uzrokovane nejezičnim čimbenicima kao što su umor i sl. (Medved Krajnović, 2010: 22-23). Iz svega spomenutog možemo zaključiti da su KA i analiza

pogrešaka (u daljnjem tekstu AP) u međusobno komplementarnom odnosu jer AP klasificira postojeće pogreške, a KA ispituje njihovo porijeklo, to jest njihov utjecaj. Ipak, za metodiku nastave stranog jezika analiza pogrešaka daje konkretnije rezultate, pa ćemo upravo na temelju spomenute analize dobiti objašnjenja našeg istraživanja i uvid u koliki je međujezični utjecaj između hrvatskoga i slovačkoga jezika te naposljetku u kojoj mjeri utjecaj hrvatskoga utječe na ovladavanje slovačkim jezikom.

2.5. Međujezik kao neizbježna pojava

Jedna od neizbježnih pojava prilikom učenja nekog novog jezika, bez obzira na prvi jezik korisnika i na njegov ciljni jezik, jest pojava korisnikovog međujezika (Selinker, 1972). Pojam međujezika podrazumijeva paralelan jezični sustav kojeg korisnik razvija usporedno u procesu učenja i ovladavanja nekim stranim jezikom (Medved Krajnović, 2010: 24). Ta se pojava posebice javlja kod odraslih korisnika koji imaju već percepciju o jezičnim strukturama zahvaljujući svom materinskom jeziku pa tako u određenom trenutku ovladavanja inim jezikom na osnovi znanja, vještina i urođenih strategija iz materinskoga jezika, stvaraju paralelan gramatički sustav u ciljnom jeziku.

Kada govorimo o međujeziku, treba istaknuti i da se radi o dinamičnom sustavu koji je neprestano podložan promjenama ovisno o stupnju, tj. napretku korisnikovog ovladavanja ciljnim jezikom, a njegov razvoj najlakše je pratiti odstupanjima i ustanovljavanjem konkretnih pogrešaka. Također, francuski lingvist i utemeljitelj funkcionalnog modela Clive Perdue (2000) ukazuje na to kako svi korisnici tokom usvajanja stranog jezika prolaze kroz slične razvojne faze- imeničku u kojoj prvo rabe imenice, pa zatim imeničko-glagolsku fazu u kojoj se počinju postupno koristiti i glagolima, te zaključuje kako su međujezični utjecaji u toj prvoj i drugoj fazi minimalni. Do jačeg će, pak, prijenosa doći tek kada korisnici počnu proizvoditi složenije jezične iskaze (Medved Krajnović, 2010: 45). Ovo je posebice zanimljivo za ovaj rad, te se isto i potvrdilo samim istraživanjem.

3. Znanstvene metode usvajanja stranog jezika

Nekada se jezik učio isključivo čitajući iz knjiga ono što se nije znalo izgovoriti povezujući tiskane riječi u jednom jeziku s drugim jezikom. Govorne vještine nisu se razvijale³, naglasak je bio na prijevodu, gramatika i vokabular učili su se intuitivno, a vježbe u razredu bile su nelogične i besmislene. To doba nazivamo dobom prije reforme u učenju stranih jezika. Prva desetljeća 19. stoljeća možemo smatrati kao razdoblje kada dolazi do velikih promjena u društvu zahvaljujući sve većem razvoju međunarodne trgovine, prometa (željeznice, parobrodi) te primjeni tehnologija u svakodnevnom životu. Granice se počinju širiti, ljudi počinju sve više putovati te je potreba za komunikacijom i razumijevanjem stranih jezika sve veća. Pojavom i uvođenjem raznih metoda poučavanja i usvajanja stranog jezika te samom reformom učenja stranih jezika postepeno se dalo smisla učenju stranog jezika na koji smo danas navikli. Svaka od metoda predstavljala je novi pomak i nove ideje što ispravnijeg i učeniku jednostavnijeg usvajanja dotad nepoznatog jezika. Ipak, nerijetko su tadašnje metode jedna za drugom isključivale neku prethodnu, nama danas važnu komponentu za usvajanje jezika. To je, razumljivo, svaki puta iznova izazvalo određene kritike tadašnjih teoretičara, a kako se spoznaja o jeziku kao znanosti razvijala, tako se javljala i potreba o novim i sve naprednijim metodama ne bi li se pronašla idealna i svrsishodna metoda koja će zadovoljiti sve učenikove potrebe prilikom usvajanja stranog jezika. U sljedećem opisu tradicionalnih metoda oslonit ćemo se isključivo na autoricu Mirjanu Vilke (1977) koja daje vrlo sažet pregled znanstvenih metoda.

Isprva se učenje jezika bazira na pukom razumijevanju teksta, točnije na gramatičko-prijevodnoj metodi koja se zasnivala na čitanju i prijevodu tekstova te učenju gramatičkih pravila napamet, bez razvijanja bilo kakvih govornih vještina. Prirodna metoda javila se odmah nakon kao reakcija na gramatičko-prijevodnu metodu. Zasniva se na ideji da bi učenici trebali više učiti strani jezik na isti način na koji dijete uči svoj materinski jezik- intuicijom, međutim i dalje nije bilo potrebe za komunikacijom, stoga se to razdoblje naziva predlingvističko razdoblje.

Nove ideje o nastavi stranog jezika javljaju se djelom Françoisa Gouina čime započinje reforma učenja stranog jezika.⁴ Tada se po prvi puta uzimaju u obzir i psihološki čimbenici u učenju, a inzistira se i na verbalnoj komunikaciji (Vilke, 1977: 9). Wilhelm Viëtor pokretač je

³ primjenjuje se i dan danas u nastavi latinskog i starogrčkog jezika

⁴ Djelo "Umjetnost učenja i podučavanja jezika" lingvista F.Gouina smatra se temeljem reforme učenja stranog jezika.

direktne metode sa stavom da materinski jezik treba izbaciti kako bi se stvorila prirodna sredina za učenje novog jezika. Njegova metoda dobila je šire razmjere pa se od tada materinski jezik više ne upotrebljava u nastavi, dok se vokabular i gramatički oblici usvajaju induktivno i intuitivno.⁵

Početak 20. stoljeća počinju se oštrije kritizirati dotadašnji pristupi poučavanja jezika, a najveća kritika usmjerena je na nepoznavanje teorije jezika. Kritike tadašnjih lingvista ocrtavaju novo razdoblje u nastavi jezika koje danas nazivamo lingvističkim razdobljem. U tom razdoblju važnost se pridaje ponajprije fonetici kao temelju učenja jezika.⁶ H. Sweet ističe kako nam izgovorne razlike među parovima jezika unaprijed kazuju hoće li nam to pomoći u savladavanju izgovora ciljnog jezika, čime se prvi dotiče kontrastivne analize, a također prvi upozorava i na poteškoće u učenju jezika nastale odnosom materinjeg i stranog jezika jer je učenik stalno u sukobu sa asocijacijama iz vlastitog materinskog jezika.⁷ (Vilke, 1977: 20-22) Osim fonetici, važnost se pridaje i radnim materijalima te učenikovom interesu u nastavi, a počinje i intenzivan razvoj psihologije i lingvistike, čime poučavanje stranoga jezika dobiva teorijsku podlogu.

Reformu jezika obogatio je i Otto Jespersen, pokretač imitativne metode. On također zagovara uvođenje fonetike u škole, važnost izgovora te kao i Sweet smatra da je za uspjeh bitan učenikov interes. Ipak, ono što dijeli imitativnu metodu od Sweetovih razmišljanja jest način na koji bi se fonetika obrađivala, tj. mišljenje da ne treba krenuti sa obradom najslabijih glasova, već onih koji su učeniku nepoznanica prilikom učenja stranog jezika.⁸ Također, odlučno je protiv prijevoda u nastavi smatrajući kako je prvi uvjet za dobru nastavu učenikovo služenje stranim jezikom, a zauzima se i za normalan, svakodnevni jezik te osmišljene tekstove bliske svakodnevnici, umjesto dotadašnjeg učenja gramatike preko nepovezanih rečenica (Vilke, 1977: 27). Harold E. Palmer u svojoj knjizi *Principi učenja jezika* donosi nova rješenja u nastavi jezika. Daje svoje viđenje kako bi se nastava jezika trebala odvijati, što uključuje stvaranje navika, točnost, stupnjevanje, proporcije, egzaktnost, interes i progres. Veliku važnost pridaje

⁵ Ibid, str. 18

⁶ Lingvist Henry Sweet posebno se istaknuo osuđujući metode svog vremena. On smatra kako se dobra metoda učenja jezika "mora temeljiti na potpunom poznavanju nauke o jeziku- fonetike, glasovnih simbola, na poznavanju gramatičkih struktura niza reprezentativnih jezika i jezičnih problema općenito." (Sweet, 1964: 3) Imao je suvremen i napredan stav prema jeziku, pobornik je direktne metode, zauzima se i za što manji vokabular, induktivno savladavanje gramatike, a učenje jezika smatra neprirodnim i teškim procesom koje dijeli u pet faza (mehaničku, gramatičku, leksičku, literarnu i arhaičnu).

⁷ Ibid, str.20-22

⁸ prema Jespersenu i dan danas se prvi sat nastave stranog jezika posvećuje obradi fonetike, tj. glasova u novom jeziku

učenikovu interesu koji je naposljetku ključ za uspješno ovladavanje jezika. Ipak, prema riječima R. Titonea, ideje ovih europskih lingvisti nisu znatnije utjecale na nastavu stranih jezika jer se "većina nastavnika nije obazirala na prijedloge reformatora ili nije za njih nikada niti čula" (Vilke, 1977: 32). Iako ove metode nisu imale znatnu vrijednosti u svoje doba, danas su ipak relevantne i mnoge od ideja doprinose poboljšanju nastave stranog jezika.

Kada govorimo o deskriptivnom strukturalizmu, metode koje su proizašle iz njega podijeljene su na audiovizualne i audiolingvalne metode. Audiovizualne metode obilježene su mišlju da se pomoću slika najbolje približava učeniku određena jezična struktura, gdje su karakteristični alati u nastavi magnetofon, grafoskop, projektor te televizija kao medij. S druge strane, audiolingvalna metoda zagovara govorni jezik te reprodukciju glasova (što je i značajka ASTP metode). Također, polako se uvode kontrastivni elementi u nastavu (Bloomfield) te se počinju uvježbavati elementi koji su u interferenciji s materinskim jezikom što posebno zanima nas u ovom radu. Naime, članovi Praške škole te njihov osnivač V. Mathesius svojim su rezultatima prvi dali temelje primjenjivanju kontrastivne analize u nastavi (Vilke, 1977: 57-59).

Iako se današnja nastava stranog jezika ne bazira na nijednoj konkretnoj spomenutoj metodi, ideje i ciljevi koji su se razvijali tokom godina preko spomenutih metoda, pretočene su i čine cjelinu nečemu što danas nazivamo okvirom za učenje stranog jezika, a to je ZEROJ, tj. Zajednički europski referentni okvir za jezike⁹, prema kojemu su točno utvrđene strategije, pristupi i metode učenja stranog jezika.

4. Čimbenici koji utječu na učenje slovačkog kao stranog jezika

Iako je svaka osoba individua za sebe i ne postoji provjerena formula ili ključ za što uspješnije postizanje vrhunskih rezultata u bilo kojoj intelektualnoj, socijalnoj ili pak fizičkoj grani, tj. području našeg zanimanja tokom života, smatra se kako postoji nekoliko čimbenika koji pridonose (ili ne pridonose) što boljem usvajanju neke nove vještine, aktivnosti, razbibrige ili pak nekog novog znanja. Usvajanje nekog novog stranog jezika zasigurno se može nazvati složenom kognitivnom vještinom iza koje stoji dugotrajan proces rada, vježbanja, napora,

⁹ ZEROJ služi kao osnova za izradu nastavnih planova za jezike, programskih smjernica, ispita, udžbenika i slično u cijeloj Europi. Okvir definira stupnjeve jezične kompetencije koji omogućavaju praćenje napredovanja učenika u određenoj fazi učenja i tijekom cijelog života. Bit je ZEROJ-a u postavci da se usvajanje znanja jezika odvija u pet jezičnih djelatnosti koje su sve jednako važne: jezične strukture (ili gramatika i vokabular), čitanje, pisanje, slušanje i govor. S tom bi pretpostavkom trebalo početi svako poučavanje kao i ispitivanje stranoga jezika. Tri su glavna stupnja: A (temeljni korisnik), B (samostalni korisnik) i C (iskusni korisnik).

usredotočenosti, ponavljanja, pisanja i čitanja, želje i volje, istraživanja, preispitivanja, zanimanja, upornosti, znatiželje i naposljetku odricanja. Svaki novi jezik iskustvo je i novi početak za sebe, svaka nova naučena cjelina, fraza, rečenica ili pak i onaj najmanji slog ili riječ, mala je osobna pobjeda koja nas vodi prema popunjavanju zamršene slagalice i prema našem cilju, a to jest sposobnost komunikacije i ovladavanje nekim novim, drugim, inim, stranim jezikom. U tom procesu usvajanja stranog jezika učenik je u središtu svih zbivanja te je njegova vlastita želja i volja glavni indikator uspjeha, međutim postoje i neki drugi čimbenici koji su vrlo važni pri samom procesu ovladavanja nekim jezikom.

Za proces usvajanja slovačkog jezika kod studenata Filozofskog fakulteta izdvojiti ćemo najbitnije čimbenike za koje se smatra, ali se i anketom pokazalo da izravno utječu na samo ovladavanje slovačkim jezikom. Njih ćemo pobliže objasniti u sljedećim potpoglavljima, i to su: dob, strah od stranog jezika, uloga nastavnika, radni materijali, stav prema slovačkome standardnom jeziku kao uvjet njegova uspješnijega ovladavanja te motivacija kao neizostavan i glavni pokretač svake ljudske djelatnosti.

4.1. Dob

Učeničeva dob jedan je od ključnih sociolingvističkih faktora jezične kompetentnosti te bismo mogli reći da uz motivaciju igra ključnu ulogu kod usvajanja nekog znanja, posebice kod usvajanja stranog jezika. Nije nikako zanemarivo je li početnik koji uči neki novi jezik trogodišnje ili petogodišnje dijete koje gotovo automatizmom usvaja jezik te ima sposobnost uporabe drugog jezika gotovo na podjednakoj razini kao što vlada svojim materinskim jezikom, dakle na razini izvornog govornika, je li to osoba starije životne dobi ili pak mlađa osoba, tj. školarac koji je naučen na unošenje i pohranjivanje raznih intelektualnih informacija na dnevnoj bazi. Kako je ljudski um složen kompleks koji od rođenja te tokom življenja postepeno usvaja razne spoznaje, informacije i učenja, ista pojava javlja se i kod usvajanja nekog novog jezika. Važnošću i ulogom dobi u ovladavanju stranog jezika posebice su se bavili lingvisti Singleton, Ryan, Birdsong te Mihaljević Djigunović koji su ustanovili kako odnos između dobi usvajanja jezika i konačnog stupnja uspješnosti usvajanja istog neminovno postoji, a biva uspješniji što se ranije počinje usvajati strani jezik (u tzv. kritičnom razdoblju). Možda najbolji primjer za to daju nam imigrantske obitelji kod kojih nerijetko djeca postaju prevoditelji svojim roditeljima koji nešto sporije i teže usvajaju novi i nepoznat jezik. Drugi uvid koji objašnjava pozitivan odnos ranije dobi i uspješnosti ovladavanja stranim jezikom jest činjenica da kod djece u dobi

između ranog djetinjstva i puberteta dolazi do procesa kod kojih se urođena jezična obrada zamjenjuje općim kognitivnim sposobnostima, a s obzirom da je mnoge jezične oblike teško naučiti eksplicitnim putem, djeca u konačnici bolje ovladavaju stranim jezikom nego odrasli (Medved Krajnović, 2010: 69-71).

Što se tiče učenja stranog jezika u adolescentskoj ili odrasloj životnoj dobi u formalnim sredinama (u školama, na tečajevima ili na fakultetu kao što je naš slučaj), smatra se kako se uspješnost ovladavanja stranim jezikom pripisuje ponajviše individualnim čimbenicima, to jest motivaciji, jezičnoj nadarenosti, pozitivnom stavu prema učenju novog jezika i drugo, koji će uvelike odlučiti o samom ishodu i samoj uspješnosti učenja jezika. Također, prema istraživanju Hyltenstama i Abrahamssona (2003), do adolescentske dobi ključnu ulogu u usvajanju jezika imaju neurološko-kognitivni čimbenici, dok u adolescentskoj i kasnijoj dobi naglasak se stavlja na društveno-psihološke čimbenike i rad na jeziku (Medved Krajnović, 2010: 73).

4.2. Motivacija

Motivacija je za sve čime se bavimo u životu glavni ključ uspjeha i postizanja pozitivnih rezultata. Na počecima učenja nekog stranog jezika možemo reći da će upravo stupanj motivacije odigrati presudnu ulogu za nastavak ili prekid učenja, a nerijetko je, prema Medved Krajnović (2010), visoka razina motivacije proporcionalno razmjerna uspješnom ovladavanju nekim stranim jezikom (Medved Krajnović, 2010: 76). Bez vlastitog truda, rada i motivacije za učenje nekog jezika, teško ćemo i zavoljeti sam jezik te značajno napredovati ili postići rezultate u istom. Robert C. Gardner, američki psiholog te začetnik istraživanja utjecaja motivacije na uspješnost savladavanja stranog jezika i sam navodi kako je "učenik doista motiviran kada su njegova želja da postigne cilj i pozitivni stavovi prema cilju povezani s ulaganjem truda." (Mihaljević- Djigunović, 1998: 26). Gardner je i uvelike dao svoj doprinos u procesu istraživanja motivacije uvevši standardizirane instrumente i naučno-istraživačke metode (upitnik AMTB). Također, prema Gardnerovoj teoriji (Gardner, 1985), motivacija u oblasti nastave stranog jezika podijeljena je u četiri komponente: cilj učenja, intenzitet motiviranosti, želja da se jezik nauči te stavovi prema činu učenja i prema jeziku. Prema svemu rečenom, motivacija je dakle mentalni "pokretač" koji uključuje cilj, uloženi napor, želju i uživanje u zadatku, čime uključuje i afektivnu i kognitivnu dimenziju u procesu usvajanja jezika (Topalov, 2011: 53).

Bitno je naglasiti i da se razina motivacije u procesu ovladavanja stranim jezikom mijenja, pa tako kod nekih korisnika jenjava zbog raznih tzv. vanjskih čimbenika (zbog nezadovoljstva nastavnikom, radnim materijalima, zadatcima, atmosferom u grupi, kompleksnošću jezika i jezičnih barijera, spremnosti na komunikaciju, nedovoljnog jezičnog samopouzdanja, straha od jezika, samoodređenja¹⁰ i slično)¹¹ dok kod drugih motivacija za ovladavanje jezikom dodatno raste zbog same želje da se taj cilj ostvari¹², vjerovanja u vlastiti uspjeh, važnosti samog uspjeha i njegovog ishoda ili jednostavno zbog želje za tečnom komunikacijom na tom jeziku te ostvarenjem kontakta sa govornicima tog jezika.

S obzirom da je motivacija vrlo važan afektivan faktor u procesu učenja stranog jezika te je zanimljivo područje istraživanja u procesu OVIJ-a, u istraživačkom djelu ovog rada ispitat ćemo studente upitnikom i o razini motivacije prilikom odabira studija te o samoj motivaciji tokom studiranja slovačkog jezika i književnosti, a rezultate ćemo detaljnije iznijeti u nekom od sljedećih poglavlja (vidi 7.2.).

4.3. Stav prema slovačkome standardnom jeziku kao uvjet njegova uspješnijega ovladavanja

Zasigurno jedan od važnih čimbenika uspješnog ovladavanja nekim jezikom jest i pozitivan stav prema tom jeziku. O tome mnogo govori hrvatska autorica J. Mihaljević Djigunović (1998: 21) koja ističe kako je u suvremenoj teoriji učenja stranog jezika upravo stav temelj na kojemu se gradi daljnja motivacija za učenje, a Desforges (2001: 97–98) se nadovezuje ističući kako se najbrže i najuspješnije ovladava sadržajima prema kojima je stav

¹⁰ Prema Deci & Ryan (1985), tvorcima teorije samoodređenja, ljudi imaju urođenu potrebu da budu nezavisni, da sami donose odluke i da imaju kontrolu nad onime čime se bave. (Topalov, J., 2011: 34)

¹¹ Ibid, str. 79

¹² Prema Ames (1992), Dweck (1986), Maehr & Nicholls (1980), u tzv. teoriji usmjerenoj k cilju, javljaju se dvije orijentacije povezane s učeničkom motivacijom; prva se odnosi na učenike koji su usmjereni ka učenju (engl. learning goal, također task-involvement goal ili mastery goal) gdje učenici žele napredovati i nije im važno koliko pritom grešaka napravili jer smatraju kako su greške šansa da budu bolji. S druge strane, učenici usmjereni k postignuću (engl. performance goal, također ego-involvement goal) žele dobiti dobru ocjenu te često brinu o samom doživljavanju sebe kod drugih učenika. Biraju predmete na osnovi vlastite procjene lakoće samog predmeta te uspoređuju svoj uspjeh s drugima. Često su ipak ove dvije orijentacije pomiješane te se ta dva cilja isprepliću. (Topalov, 2011: 30-31)

pozitivan, osrednje sadržajima prema kojima je stav negativan, a najsporije sadržajima prema kojima nema jasnoga stava (Mihaljević Djigunović, 1998: 17-22).¹³

Kako bih ispitali koji je stav i kakvo je uopće zanimanje zagrebačkih studenata za sam studij slovačkog jezika, u sklopu istraživanja provedena je i mala anketa s ponuđenim tvrdnjama koja nam daje odgovor na to pitanje, ali i kojom se nastojalo utvrditi postoji li povezanost između pozitivnoga stava prema slovačkome standardnom jeziku i razine učenikove uspješnosti u njegovu ovladavanju.

Polazilo se od pretpostavke da studenti imaju pozitivan stav prema slovačkome standardnom jeziku i visoku motivaciju za učenje istog. Rezultatima ankete pokušat ćemo utvrditi jesu li visoka motivacija i uspješnost rješavanja testa međusobno ovisne korelacije.

4.4. Strah od stranog jezika

Strah je urođena negativna emocija koja prati čovjeka u svim sferama njegovog bivanja. Uz učenje stranog jezika često vežemo pozitivne emocije te bismo učenje nekog novog jezika mogli opisati uzbuđljivim, zanimljivim, novim, intelektualnim i entuzijastičnim hobijem ili interesom. Ipak, s obzirom da se radi o kompleksnoj vještini za savladati, mnogi se često susreću s osjećajem straha učeći neki novi jezik. Zašto je tome tako? Prije svega, kod učenja stranog jezika vrlo je važna komunikacija na tom jeziku, pa je stoga učenje stranog jezika neizravno povezano sa našim mislima, osjećajima i stavovima, te naposljetku i sa našom osobnošću. Komunikacija na stranom jeziku svakoj osobi stvara određeni pritisak ili osjećaj da se "treba iskazati" te se nerijetko osjećamo pod povećalom koristeći se jezikom koji nije naš materinski. Kod nekih osoba takve situacije "jezičnog nastupa" imaju pozitivan učinak, međutim često upravo ta povezanost osobnosti i učenja jezika mnogima stvara jezičnu barijeru koja utječe na sam uspjeh učenja. To se javlja posebice kod osoba koje nisu sklone iznositi svoje stavove i mišljenja u nepoznatoj okolini na svom materinskom jeziku, pa će takve osobe osjećati još veću nesigurnost i strah iznoseći svoje mišljenje na stranom jeziku nekolicini nepoznatih ljudi s kojima grupno usvajaju neki jezik.

S druge pak strane, prema autoričinom iskustvu u radu s učenicima različitih generacija, strah od jezika može se javiti i postepeno tokom procesa usvajanja istog, a krivica se može

¹³ Alerić, M. i Gazdić-Alerić, T. (2009): Pozitivan stav prema hrvatskome standardnom jeziku kao uvjet njegova uspješnijega ovladavanja. LAHOR, 7: 3

pripisati lošem ili nedovoljno obzirem nastavniku, nedovoljno koherentnoj grupi polaznika nekog jezika¹⁴, strahu od negativne društvene evaluacije¹⁵ ili pak samom učeniku koji se već i nakon najmanje pogreške, krivo izgovorene ili pročitane riječi, zamuckivanja ili blokade okarakterizira nedovoljno kompetentnim u tom jeziku.

Koliko je strah od jezika važan čimbenik kod usvajanja istog, govore nam i rezultati raznih istraživanja koji ukazuju na negativnu povezanost straha i uspjeha u učenju. Drugim riječima, što je veći strah od jezika, to će uspjeh u ovladavanju jezika biti manji, posebice prilikom usmenih ispita ili oralnog izražavanja (Young, 1986). Također, Gardner i suradnici (1977) utvrdili su kako učenici doživljavaju najveći strah na početničkim stupnjevima učenja kada još nisu dovoljno upoznati sa svim jezičnim i gramatičkim strukturama ciljnog jezika, na osnovi čega možemo zaključiti da ono što smanjuje osjećaj straha prema jeziku jest sve veći rječnički korpus i jezična kompetencija te upoznavanje sa samim jezikom.

Alpert i Haber (1960) ukazuju i na utjecaj pozitivnog straha u procesu učenja stranog jezika. Naime, oni smatraju kako je svako učenje pod utjecajem negativne ili pozitivne motivacije (Mihaljević Djigunović, 2002: 19) te kako nas ponekad strah od jezika tjera i motivira na što uspješnije izvršavanje jezičnih zadataka, posebice ukoliko smo izloženi vrednovanju vlastite jezične reprodukcije, kao što je to slučaj na fakultetu ili u školama. Ipak, Mihaljević Djigunović upućuje na nekolicinu autora (Holmes, 1972; Rosenzweig, 1974; Ohlenkamp, 1976) čija empirijska istraživanja straha od ocjenjivanja uglavnom potvrđuju da su osobe s manjim strahom uspješnije od osoba s većim strahom.

4.5. Uloga nastavnika

Uloga nastavnika jedan je od ključnih čimbenika u procesu usvajanja stranog jezika. Prije svega, nastavnik je osoba koja učenicima prenosi obavijesti i znanja, organizator aktivnosti, voditelj igre, vrednovatelj, poticatelj, motivator, instruktor te ocjenitelj učenikovih

¹⁴ Često u grupama, posebice na tečajevima jezika dolazi do generacijskog jaza među polaznicima gdje stariji polaznici sporije čitaju, pišu, treba im više vremena za rješavanje zadataka i sl., dok mlađi brže "hvataju" gradivo, što može dovesti do osjećaja manje vrijednosti i naposljetku nelagode. S druge pak strane, učenici nerijetko reaguju na tuđe jezične pogreške, što može izazvati strah od komunikacije na stranom jeziku i stvoriti neželjenu atmosferu za učenje stranog jezika.

¹⁵ Smatra se kako nastava stranog jezika (kao ni jedan drugi školski predmet) podrazumijeva neprestanu evaluaciju učenikovog znanja, sposobnosti i vještina, čime je pojedinac neizravno izložen i ocjeni suučenika te mogućoj kritici od strane kolega što se posebice negativno odražava kod učenika adolescentske dobi (Mihaljević Djigunović, 2002: 50) .

sposobnosti. Nastavnik koristi različite postupke pri objašnjavanju struktura i iskaza koje prilagođuje razini znanja učenika i njihovoj dobi, odabire prikladne primjere, analizira učenikov napredak, organizator je radnji za uspješno vođenje nastave, prenosi znanje, daje obavijesti učenicima, animator je razrednog dijaloga te je simulator koji se pretvara da nešto ne zna i traži od učenika obavijesti o činjenicama koje su mu poznate kako bi provjerio znanje (Čurković-Kalebić, 2003: 59-61). Također, dobar nastavnik sprječava pojavljivanje problema, neprestano kontrolira ponašanje učenika, potiče na napredak, njeguje pozitivne odnose među učenicima, razumije njihove potrebe, izgrađuje sociolingvističke, pragmatičke i komunikacijske kompetencije učenika, izgrađuje dobro ponašanje, uzima u obzir individualne i intelektualne razlike učenika, analizira svoje vlastito upravljanje grupom i uči iz istih te naposljetku priprema i potiče učenike na vlastitu izgradnju. Uz dobrog i kvalitetnog nastavnika stvaraju se kvalitetne odrasle osobe, a nerijetko i kvalitetni novi nastavnici.

Sve spomenuto odnosi se i na nastavnike, predavače, tutore ili pak lektore nekog stranog jezika koji, prema osobnom mišljenju, u procesu odgoja i obrazovanja imaju teži posao od bilo kojeg drugog nastavnika predmetne nastave, s obzirom na već spomenuto mišljenje kako nastava stranog jezika, kao ni jedan drugi školski predmet, podrazumijeva neprestanu evaluaciju učenikovog znanja, sposobnosti i vještina, čime uloga nastavnika dodatno iziskuje stupanj jezične i didaktičke kompetentnosti te izvrsnosti.

Ipak, vjerojatno se svatko od nas tokom svog osnovnoškolskog, srednjoškolskog, pa čak i fakultetskog obrazovanja susreo s nastavnikom koji ne obavlja svoj posao kvalitetno i koji ne prenosi učenicima potrebna znanja i vještine.

Ukoliko nastavnik ne obavlja korektno svoju funkciju, a mi želimo raditi i napredovati, zasigurno je potrebno mnogo više našeg vlastitog angažmana kako bismo ostvarili željene ciljeve. U našem primjeru nastave stranog jezika, to može biti posebice kritično, ukoliko smo duboko zainteresirani za konkretan strani jezik, a ne dobivamo dovoljno jezičnog, književnog, općedruštvenog ili kulturnog znanja o jeziku koji učimo te o kulturi i društveno-socijalnim značajkama države i naroda koji stoje iza jezika koji učimo. Nerijetko kod nastave stranog jezika upravo zbog nekompetentnosti i smanjenog truda nastavnika javlja se odbojnost prema jeziku. U tom slučaju učenike bi takav primjer lošije nastave trebao potaknuti da sami aktivnije sudjeluju u usvajanju gradiva te istovremeno poticati nastavnika na dodatne materijale s elementima kulture, sporta, glazbe, književnosti ili nešto treće. Postoji i mogućnost da, iako ne obavlja dobro svoju funkciju, nastavnik ipak usmjerava učenike te im daje poticaje i preporuke

što i kako učiti. U takvim slučajevima potrebno je mnogo vlastitog truda kako bi se savladale određene jedinice i nadoknadili propusti nastavnika.

Ipak, u današnjem se sustavu mnogo prostora daje evaluaciji nastavnika te je moguće detektirati određene probleme kod svakog nastavnika i uspješno ih riješiti na zadovoljstvo svih sudionika nastavnog procesa, a iznad svega učenika koji su ključan i najvažniji dio istog. Posebice se to odnosi na nastavnike stranog jezika koji svoju ljubav prema jeziku nastoje prenijeti i na same učenike s obzirom da su i sami zavoljeli neki jezik učeći od svojih nastavnika ili kao izvorni govornici određenog jezika njeguju i štiju vlastiti jezik.

4.6. Radni materijali

U nastavi stranih jezika radni materijali (udžbenici, radne bilježnice, rječnici, slike, grafoskopije, audiomaterijali) odigravaju veliku ulogu za proces ovladavanja stranim jezikom. Oni su, kako to navodi Olinka Breka (2012) "sukreatori nastavnog procesa" te "temeljni odgojno-obrazovni dokumenti koji nastavnicima služe kao orijentir pri planiranju i programiranju nastave". Dok nastavniku služe kao osnovno metodičko-didaktičko sredstvo po kojem nastavnici dalje planiraju nastavu, za učenika radni materijali predstavljaju izravan kontakt i upoznavanje s kulturom, jezikom, bogatstvom i baštinom stranog jezika koji uče te tako neizravno utječu na njihov razvoj jezične, odgojne, općeobrazovne, sociolingvističke te interkulturalne kompetencije koja će učenicima kasnije biti potrebna nakon završetka školovanja. Kada govorimo o samoj svrsi udžbenika i radnih materijala općenito, ono što je neophodno prema Petrović (1997) jest da su udžbenici i nastavni materijali prilagođeni dobi i zanimanju učenika te da osiguravaju jezični napredak kod učenika, posebice na početnim i srednjim stupnjevima učenja jezika. Također, nastavni materijali moraju razvijati razvijanje svih jezičnih vještina (pisanje, čitanje s razumijevanjem, slušanje, govorenje) i poticati učenika na samostalnost i razvijanje one vještine koja će im kasnije biti najpotrebnija u struci.

Danas se kod učenja stranog jezika sve više posebna pažnja pridaje vizualnim materijalima jer imaju najveće motivacijske vrijednosti, posebice ako ih učenici doživljavaju i opipom te ako su u boji. Takvi materijali najčešće su najkorisniji za učenje i objašnjavanje novog vokabulara te su nerijetko dobar poticaj za razgovor. Također, raznim lingvističkim istraživanjima dokazano je da prisutnost audiovizualnih materijala u nastavi stranog jezika učenicima uvelike olakšava samo usvajanje jezika. Učenici lakše i brže savladavaju gradivo,

ostaju zainteresirani za sam nastavni program, jezik postaje zanimljivi te lakše održavaju koncentraciju. Stoga se danas sve više preporučuju na svim razinama učenja jezika, bilo da se radi o početničkom ili naprednom stupnju.

S obzirom da u Hrvatskoj zasad još uvijek nije moguće učiti slovački jezik van studiranja dvopredmetne kombinacije studija na Filozofskom fakultetu u Zagrebu, osvrnut ćemo se na radne materijale koje koriste lektori spomenutog fakulteta te kojima se i sama autorica rada služila studirajući slovački jezik. Osnovni radni materijali studenata na preddiplomskoj razini studija su udžbenik te istoimena radna bilježnica *Krížom Krážom* skupine autora, redom Renáta Kamenárová, Eva Španová, Hana Tichá, Helena Ivoríková, Zuzana Klechtová te Michaela Mošaťová. Ovaj udžbenik kao osnovno metodičko-didaktičko pomagalo u nastavi koristi se kako na prvoj godini učenja, tako i na drugoj godini učenja slovačkog jezika i književnosti, razina od A1 do B2, a uz udžbenik postoji i CD koji se paralelno koristi u nastavi obradom svake zasebne lekcije. Oba udžbenika *Krížom Krážom* vrlo su temama obogaćena udžbenika, konceptualno se sastoje od niza strukturiranih lekcija koje skladno prate trenutnu jezičnu kompetenciju studenata te, iako intelektualno manje zahtjevna s obzirom na razinu visokoškolske izobrazbe, osiguravaju jezični napredak kod studenata u procesu učenja samog jezika.

Ono u čemu sami studenti vide zamjerku jest činjenica da se radi o radnim materijalima koji su univerzalni. Naime, konkretni udžbenici i radne bilježnice *Krížom Krážom* nisu sastavljeni za studente hrvatskog (pa čak ni bliskog slavenskog) govornog područja, već su namijenjeni za sve korisnike koji žele naučiti slovački jezik kao strani jezik, bez obzira radi li se o kineskom govorniku ili o osobama kojima je hrvatski jezik materinski te s kojim slovački jezik često dolazi u interferenciju. S obzirom na takvo ustrojstvo i koncept udžbenika, nerijetko se pojavljuju zadatci koji hrvatskim studentima ne predstavljaju nikakav izazov ni osiguravaju znatan jezični napredak, što zasigurno utječe na razinu motivacije i samu zainteresiranost studenata za nastavu i sam strani jezik. Najslikovitiji je primjer rješavanje zadataka prepisivanja riječi ili nama nepotrebno posebno istaknutih i objašnjenih fraza koje autori naglašavaju da je bitno upamtiti, a koje su potpuno jednake u našem hrvatskom materinskom jeziku.

Ipak, smatramo kako su ovi udžbenici dobro koncipirani s obzirom da zadovoljavaju razinu, mogućnosti i stupanj znanja studenata, posebice na početnom stupnju. Teme koje se obrađuju velikim su dijelom zanimljive i bliske dobi i interesima samih studenata, dok u samoj nastavi ima puno prostora za razgovor i uspoređivanje situacija opisanih u lekcijama sa

stvarnim životnim situacijama. Ono što ipak nedostaje jest pomanjkanje dodatnih materijala u nastavi. Naime, lektori i nastavnici slovačkog jezika za sada se, nažalost, ne služe nikakvim priručnicima u nastavi koji bi mogli sadržavati sugestije te same materijale za izvođenje jezičnih vježbi. Takav jedan priručnik koji bi sadržavao elemente kulture, uputstva za razne jezične aktivnosti, liste fraza razlika i sličnosti, idiome i slično, zasigurno bi samo dodatno obogatio nastavu slovačkog kao stranog jezika.

5. Istraživanje

5.1. Cilj istraživanja

Istraživanjem se nastojalo utvrditi u kojoj mjeri međujezični utjecaj hrvatskog jezika kao materinskog jezika utječe na ovladavanje slovačkim kao stranim jezikom. Pretpostavka od koje se polazi jest ta da će utjecaj hrvatskog jezika na ovladavanje slovačkim jezikom biti velik te da će do leksičkih, pravopisnih i gramatičkih pogrešaka doći upravo zbog utjecaja hrvatskog kao materinskog jezika.

5.2. Metodologija istraživanja

5.2.1. Uzorak

Istraživanje je provedeno na studentima druge godine učenja slovačkog jezika i književnosti na Filozofskom fakultetu u Zagrebu, to jest u četvrtom semestru njihovog učenja jezika (generacija studenata 2016/2017). Za istraživanje je izabrana upravo navedena skupina smatrajući kako studenti u četvrtom semestru studiju znaju već podosta o samom standardnom slovačkom jeziku, ali s druge strane ne toliko dovoljno da ne bi griješili i osjećali međujezični utjecaj J1, to jest materinskog hrvatskog jezika.

Ispitivanje je provedeno u svibnju 2018. godine te je u istraživanju sudjelovalo ukupno deset studenata, od čega 9 studentica te jedan student. Svi su ispitanici državljani Republike Hrvatske, hrvatski jezik im je materinski jezik te nemaju drugo dvojno državljanstvo. Ispitivanje studentima nije bilo najavljeno, bilo je anonimno te je za rješavanje ispitnog dijela i anketnog upitnika bilo vremenski predviđeno dvadesetak minuta.

Raspon dobi uzorka iznosio je od 20 do 25 godina, a ispitala se i dvopredmetna kombinacija studenata. Zanimljivo je da od ukupno deset ispitanih studenata, čak 60% njih

studira u dvopredmetnoj kombinaciji uz slovački jezik i južnoslavistiku. Iako se na Odsjeku za južnoslavistiku moraju studirati dva jezika (makedonski, srpski, slovenski ili bugarski), većina ispitanika nažalost nije napisala o kojim konkretno kombinacijama jezika se radi. Kada bismo imali uvid i u taj podatak, možda bismo mogli iz pogrešaka studenata južnoslavistike iščitati interferencije sa nekim od tih četiri jezika u kombinaciji s interferencijom hrvatskog i slovačkog jezika. Druge dvopredmetne kombinacije preostalih studenata bile su francuski, rumunjski, judaistika te češki jezik. Također, u ispitivanju nije od studenata posebno zatraženo da navedu učenje nekih drugih stranih jezika niti jesu li se s učenjem slovačkog jezika prvi puta susreli na fakultetu ili imaju neka prethodna znanja. Polazilo se od pretpostavke da prije fakultetskog obrazovanja nisu bili u doticaju sa slovačkim jezikom, kao što je to slučaj velike većine, pa gotovo i svih studenata slovačkog jezika.

5.2.2. Postupak provedbe

Što se tiče provedbe istraživanja, bitno je naglasiti da se isto sastojalo od dva dijela. Prvi dio je jedna vrsta testa koju studenti rješavaju te se sastoji od zadataka nadopunjavanja, višestrukog povezivanja, zadatak prevođenja jedne riječi ili cijele rečenice te zadataka izbacivanja uljeza.

U istraživanju svi su zadatci detaljno pismeno objašnjeni na hrvatskom jeziku te su studenti na početku provjere bili upoznati sa značenjem osnovnih pojmova i načinom rješavanja zadataka. Učenicima je i dano do znanja da se u svakom trenutku mogu obratiti ispitivaču ukoliko imaju nekih nedoumica vezano uz zadatke koji se od njih traži da riješe.

Svi su studenti odgovarali na ista pitanja i rješavali iste zadatke koje je autorica oblikovala vodeći računa o tome da je pitanjima i zadacima potrebno ispitati dva glavna čimbenika: koliki je utjecaj J1 na ovladavanje slovačkim standardnim jezikom te utvrditi analizom pogrešaka je li do istih došlo upravo zbog utjecaja materinskog jezika ili nečeg drugog. Također, važno je naglasiti kako su prije samog početka pisanja testa učenici zamoljeni da ne ostavljaju ništa prazno ukoliko se ne mogu sjetiti nekog odgovora jer i nesiguran ili pogrešan odgovor pomaže ovom istraživanju.

Drugi dio testa je anketni upitnik vezan uz ispitivanje studentske motivacije i samog studija te u kojem su studentima ponuđene tvrdnje na koje oni odgovaraju ponuđenim

odgovorima u skali od jedan do pet, tj. na principu Likertove skale¹⁶, pri čemu jedan označava "potpuno se ne slažem s tvrdnjom", broj dva "djelomično se slažem", broj tri "niti se slažem niti se ne slažem s tvrdnjom", broj četiri "prilično se slažem s tvrdnjom" te broj pet "u potpunosti se slažem s tvrdnjom".

5.2.3. Svrha istraživanja

Svrha analize pogrešaka u ovom istraživanju jest prikazati i klasificirati pogreške koje učenici prave kako bi se pokušali utvrditi faktori koji izazivaju njihov nastanak te kako bi na taj način nastavnici odmah na početku pokušali ukloniti učeničke pogreške i samim time poboljšali nastavu stranih jezika. Analiza pogrešaka vrši se na fonološkoj, morfološkoj, sintaktičkoj i leksičkoj razini, pri čemu nažalost najčešće biva zapostavljena upravo leksička razina, a na kojoj se učenici nerijetko lome, tj. griješe, ponajprije zbog nepoznavanja značenja i upotrebe riječi.

Često izbor riječi može potpuno promijeniti komunikacijski kanal te na kraju krajeva dovesti do nesporazuma u samoj komunikaciji. Ovdje imamo na umu stilske riječi kao na primjer tzv. lažni prijatelji, to jest riječi koje su istog ili sličnog izraza u dva ili više jezika, a različitog značenja (npr. hrv. popraviti 'ukloniti kvar, neispravnost ili nepotpunost' ~ slov. popraviti 'smaknuti, pogubiti'), koje ću i uvrstiti u velik dio testa kako bi provjerili učenikovo poznavanje ili nepoznavanje ovakvih struktura riječi. Njihovim nepoznavanjem nerijetko dolazi do prekida u komunikaciji, stoga ukoliko učenik nije dovoljno upoznat s razlikama u značenju koje navedene riječi imaju u materinskome i stranome jeziku, ne treba čuditi što dolazi do pogrešaka uzrokovanih interferencijom.

Što se tiče utvrđivanja učeničkih pogrešaka, trebamo u svakom trenutku biti svjesni da razlozi zbog kojih učenici prave pogreške nisu samo jezične prirode, već na njih utječu i drugi razni čimbenici kao što su umor, nezainteresiranost, osobni problemi, stres prilikom rješavanja testa, a nerijetko dolazi i do pogrešaka zbog nepravilno formuliranih zadataka od strane ispitivača, tj. nepoznavanja vrste zadatka koja se traži od učenika, a na koju oni nisu naviknuti (Djolić, 1983: 205). Zbog toga je potrebno svaki zadatak koji zadajemo detaljno objasniti

¹⁶ Skala slaganja Likertova tipa sastoji se od tvrdnje na koju ispitanik reagira označavanjem stupnja svog slaganja ili neslaganja s njom. Stupanj slaganja može se tako numerički prikazati. (Mihajlović Djigunović, 2002: 56)

ispitanicima, jer jezične pogreške uzrokovane neadekvatnim ili nedovoljnim objašnjenjem pripisat će se upravo ispitivaču.

5.2.4. Instrumenti istraživanja

U ovom istraživanju gramatičke i leksičke pogreške ispitivale su se primjenom sljedećih mjernih instrumenata: prevođenjem sa materinskog jezika na slovački jezik i obrnuto, zadatcima višestrukog izbora, zadatcima nadopunjavanja te zadatcima izbacivanja uljeza.

U zadatcima prevođenja s materinskog jezika na slovački i obrnuto, ciljano su se tražile riječi koje bi mogle izazvati interferenciju, a upravo se tehnika prevođenja većinom koristila u ovom istraživanju (a ne esej) kako učenici ne bi mogli izostaviti konkretno ciljane riječi za koje nisu sigurni.

Zadatci višestrukog izbora i zadatci izbacivanja uljeza pokazali su se vrlo efikasima za ovo istraživanje. Na taj se način vrlo jednostavno ispitalo poznavanje slovačkog vokabulara i pravopisa izborom ciljanih riječi za koje ispitivač zna da su u svezi s hrvatskim kao materinskim jezikom te se samim time ispitao i međujezični utjecaj J1 na J2.

Dobiveni rezultati vrlo su zanimljivi, a s obzirom na raznovrsnost pogrešaka, podijelit ćemo ih u podskupine te ćemo ih tablično prikazati te objasniti zbog čega je moglo doći do istih.

6. Analiza i obrada podataka dobivenih istraživanjem

6.1. Gramatičke pogreške

Gramatičkim pogreškama smatraju se pogreške nastale narušavanjem norme književnog jezika, a dijele se na morfološke, tvorbene i sintaktičke pogreške (Rosandić, 2002: 98). Što se tiče studenata slovakistike i gramatičkih pogrešaka dobivenih analizom, bilo je nešto više morfoloških pogrešaka. Najviše problema studentima su zadavale vrste riječi kao što su imenice, zamjenice, prijedlozi i brojevi. Konkretnije, problematičnost u prevođenju dolazi do izražaja u konstrukcijama prijedloga i zamjenice ili pak broja i imenice te, shodno tomu, njihovo pravilno sklanjanje.

Tako se najviše griješilo u primjerima prijedloga i osobne zamjenice *ku mene* "ku mne" te kod brojeva, kao u primjeru rečenice *U učionici je našao samo tri studenta*. Problematična je bila i za prevesti rečenica sa sklonjivim brojem *oba*, a uz koju dolazi obvezatno imenica u dualnome obliku¹⁷. Ipak, rečenica u kojoj su se studenti najviše namučili jest sljedeća: *Na Facebooku ima tisuću dvadeset jednog prijatelja*. Toj ćemo rečenici posvetiti cijelo poglavlje s obzirom na kompleksnost učinjenih pogrešaka prilikom prevođenja iste.

Što se tiče sklanjanja po padežima, najviše problema studentima je zadavao lokativ jednine (koji u slovačkom jeziku u ženskom rodu jednine ima nastavak *-i*, dok se u testu potkradao nastavak za genitiv jednine *-e*, kao u primjeru *v kuchyne* "u kuhinji") te genitiv jednine u primjeru *do školy* "u školu", gdje su studenti nerijetko (uz pogrešnu prepoziciju) pisali nastavak za akuzativ jednine *-u* te nastavak za dativ jednine *-e* (*v školu*, *v škole*), iz čega se također može iščitati negativan prijenos iz hrvatskog jezika.

Od zamjenica i prijedloga, griješilo se nerijetko i na primjeru *njezin pas* u kojem posvojna zamjenica nije bila u istom gramatičkom rodu kao imenica, ali takva pogreška mogla bi se pripisati nepažnji. Od prijedloga, znatno najviše nedoumica stvarao je prijedlog *v* i *ku* te deklinacija zadane imenice s njime u kombinaciji. Neke od ostalih primjera gramatičkih pogrešaka prikazat ćemo tablično.

BROJ GRAMATIČKIH POGREŠAKA	
v kuchyne	2
v kuchyňe	1
v kuchiňy	1
v kuchine	1
v školu	2
v škole	1
v dvadsať hodín	1
u mňa	4

¹⁷ taj je oblik za muški i srednji rod izrazom jednak genitivu jednine (Barić, Eugenija [aut] | Hudeček, Lana [aut] | Koharović, Nebojša [aut] | Lončarić, Mijo [aut] | Lukenda, Marko [aut] | Mamić, Mile [aut] | Mihaljević, Milica [aut] | Švačko, Vanja [aut] | Vukojević, Luka [aut] | Zečević, Vesna [aut] | Žagar, Mateo [aut] (1999): *Hrvatski jezični savjetnik*, Zagreb : Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje, Pergamena, Školske novine

ku mňa	1
troch študentoch	1
troch študenti	1
na Facebooke	1
má priatelìa	1
má priateľa	1

Tablica 1. Prikaz učinjenih gramatičkih pogrešaka

6.2. Pravopis i pravopisne pogreške

Kada govorimo o pravopisnim i fonološkim pogreškama, u slovačkom jeziku to se odnosi ponajviše na pogreške prilikom pisanja suglasnika *d', t', ň, l'*, samoglasnika *á, ä, é, í, ó, y, ý, ú* te pisanja na pogrešnim mjestima ili izostavljanja dijakritičkih znakova kao što su „dĺžeň“-oznaka dužine, „mäkčeň“-oznaka mekoće, dve bodky ili dvotočje te „vokáň“ to jest cirkumfleks (^). Od suglasnika *ch, ľ, q, ř, w, x*, studenti su imali problema samo sa suglasnikom *ch* iz razloga što se ostali navedeni suglasnici nisu spominjali ni u jednom zadatku. Iako su navedeni primjeri slova i dijakritičkih znakova nešto što se ne pojavljuje u hrvatskom jeziku te se, shodno tomu, očekuje da će doći do pogrešaka u pisanju, zanimljivo je da su studenti imali problema i s njima poznatim glasovima kao što su *p, z, h*, iz čega možemo ponovno iščitati interferenciju i negativni prijenos iz hrvatskog jezika.

Tako se od spomenutih primjera najviše griješilo kod slova *y, ý, i, í*, stoga ukoliko se ne poznaje dovoljno dobro pravopis slovačkog jezika, vrlo lako će doći do interferencije s hrvatskim jezikom i do pogrešaka kao što su to bile u riječima *miestnosti, študentí, študenty, školi, kuchine, žiací*. Nije iznenadila ni pojava da slovo *p* dolazi umjesto slova *v* (*pčela* umjesto *včela*), slovo *e* umjesto *ä* (*pamet'* umjesto *pamät'*, *najme* umjesto *najmä*), slovo *a* umjesto *ä* (*devat'* umjesto *devät'*) te slovo *ľ* umjesto *l* (*ľavica* umjesto *lavica*).

Nailazimo i na zamjenu slova *ch* s glasom *h* (*hlieb* umjesto *chlieb*) te *h* i *z* (*zviezda* umjesto *hviezda*), što se sve također pripisuje interferenciji s hrvatskim jezikom. Zanimljiv je i izostanak slova *ň* (*kôn, lekáren*) te *ie*, kao na primjer u riječima *chleb* umjesto *chlieb*, *veter* umjesto *vietor*, ali također i dodatak *ie* tamo gdje ga nema (kao u primjeru *medvied'* umjesto *medved'*). Također, s obzirom da sjeverni dio Hrvatske u svom kajkavskom narječju koristi nazive kao što su *hleb* i *veter*, bilo bi zanimljivo kada bismo mogli ispitati jesu li studenti koji

su počinili ove pogreške podrijetlom upravo iz tog dijela Hrvatske kako bismo time još samo dodatno potvrdili negativan prijenos hrvatskog jezika (ili kajkavskog dijalekta) u slovački jezik. Preostale učeničke pogreške prikazat ćemo ponovno tablično.

BROJ PRAVOPISNIH POGREŠAKA	
pčela	6
v kuchyňe	1
v kuchiňy	1
v kuchine	1
zviezda	1
hlieb	1
chleb	1
veter	1
medvied'	1
šudentí	2
šudenty	1
gytara	1
do školi	1
v miestností	1
pamet'	1
najme	2
täplomer	1
devať	1
cigáreta	1
cigaréta	1
cígareta	1
dívak	4
dívak	1

prazdniny	2
pride	1
nepríšli	2
silny	1
čaj	2
žiací	1
kníha	2
rýba	1
medved	3
ľavica	4
kôn	2
devät	1
pät	2
môja	1
koň	2
nastupišťu	1
lekareň	4
kamarat	1

Tablica 2. Prikaz učinjenih pravopisnih pogrešaka

Također, što se tiče pisanja dužina i dijakritičkih znakova, treba spomenuti da su riječi koje su apsolutno svi studenti pravilno prepoznali i napisali sljedeće: *knižnica, mäso, autobus, postel' te kräl'*.

6.3. Leksičke pogreške

U odnosu na neke druge pogreške, primjera leksičkih pogrešaka bilo je nešto manje, međutim ono što je važno kod leksičkih vrsta pogrešaka jest da su one uvjetovane tzv. "lažnim prijateljima" u jezicima. Kako objašnjava Kristian Lewis, lažni su prijatelji

parovi leksema iz dvaju jezika, oblikom jednaki ili slični, a značenjski različiti. Razlika u značenju prouzrokuje nesporazume i pogreške pri prevođenju ili usmenoj komunikaciji jer se pretpostavlja da izrazna jednakost/sličnost između leksičkih jedinica polaznoga i ciljnoga jezika podrazumijeva i sadržajnu jednakost/sličnost. (Lewis, 2016: 1)

Neki od najčešćih hrvatsko-slovačkih primjera lažnih prijatelja su sljedeći: slov. *dóm* 'crkva u kojoj biskup (nadbiskup) jedne biskupije (nadbiskupije) stoluje i služi obrede', hrv. *dom* 'ambijent u kojem se živi; kuća' ili pak slov. *stan* 'pokretljiv privremen zaklon od nepromočiva platna, kože i sl. za boravak na otvorenom mjestu', hrv. *stan* 'prostor namijenjen stanovanju', u čijim primjerima je vidljivo da nepoznavanje značenja same riječi može dovesti do velikih nesporazuma pri samoj komunikaciji.

U testu smo posvetili cijeli jedan zadatak lažnim parovima riječi u kojima je zatraženo od studenata da prevedu riječi sa slovačkog na hrvatski jezik. Zadane riječi i rješenja, tj. prijevode studenata navest ćemo u tablici, a ono što jest zanimljivo jest podatak da je u svakoj od ponuđenih riječi došlo barem kod jednog studenta do interferencije s hrvatskim jezikom. Riječi kod kojih se najviše griješilo su slovačke riječi *prísne*, *sud* i *pas*¹⁸, dok je najviše studenata uspješno prevelo slovačke riječi *rok*, *biť*, *párky* te *nožnice*.

Ipak, u ovom zadatku neki studenti nisu ponudili nikakvo rješenje iz čega proizlazi da su lažni prijatelji zasigurno jedna od težih kategorija pri učenju jezika kojoj treba posvetiti posebnu pažnju.

PRIMJERI LAŽNIH PRIJATELJA SA SLOVAČKOG NA HRVATSKI JEZIK			
SLOVAČKI	STUDENTI PREVELI NA HRVATSKI	OMJER TOČNIH I NETOČNIH ODGOVORA	TOČAN HRVATSKI PRIJEVOD
sud	sud, red	2 točna, 7 netočnih, 1 prazan odgovor	bačva
prísne	prisno, blisko	1 točan, 8 netočnih, 1 prazan odgovor	strogo
pas	pas, struk	4 točna, 6 netočnih, 0 praznih odgovora	putovnica

¹⁸ Izuzetno zanimljiva za analizu je riječ *pas* koja u hrvatskom jeziku označava domaću životinju te struk, dok se te riječi (*pas* i *struk*) u slovačkom jeziku prevode kao *pes* (za psa) te *pás* (za struk). Ono što je u hrvatskom jeziku *pas*, tj. domaća životinja, u slovačkom je *pas* naziv za putovnicu što (uz navedene *pás* te *pes*) nerijetko zbunjuje studente.

bit'	tući	9 točnih, 0 netočnih, 1 prazan odgovor	tući
párky	parkovi	7 točnih, 3 netočna, 0 praznih odgovora	hrenovke
správa	zadatak, vježba	6 točnih, 3 netočna, 1 prazan odgovor	informacija
hrozno	grozno, odlično	5 točnih, 5 netočnih, 0 praznih odgovora	grožde
nožnice	čarape, hlače	7 točnih, 3 netočna, 0 praznih odgovora	škare
rok	rok	9 točnih, 1 netočan, 0 praznih odgovora	godina

Tablica 3. Primjeri netočnog prijevoda riječi, tzv. "lažnih prijatelja"

6.4. Sklanjanje brojeva sa završetkom na *-jedan*

Kao što smo već prethodno spomenuli, ono što se pokazalo najzahtjevnijim izazovom za studente bilo jest sklanjanje brojeva sa završetkom na *-jedan*. U testu je zatraženo od studenata da prevedu rečenicu: *Na Facebooku ima tisuću dvadeset jednog prijatelja.*, u kojoj je broj u kombinaciji s imenicom u muškom rodu množine, a koju je samo jedan student uspio točno prevesti. S obzirom da su u slovačkom jeziku brojevi jedna od najzahtjevnijih cjelina za savladati, ne čudi da je upravo taj primjer studentima zadao najviše problema te ga velika većina nije uspjela pravilno riješiti. Takav negativan rezultat može se zasigurno pripisati interferenciji s hrvatskim jezikom iz razloga što se u slovačkom jeziku brojevi koji završavaju na *-jedan* nikada ne sklanjaju. Sklanja se samo imenica koja slijedi nakon broja sukladno rečeničnim elementima u genitivu množine, što nije slučaj u hrvatskome jeziku.

Tako su studenti umjesto gramatički pravilnog *Na Facebooku má tisícdvadsaťjeden priateľov* ponudili razna neispravna rješenja iz kojih je vidljiv utjecaj materinskog jezika, posebice u primjerima miješanja slovačkih padeža, kao na primjer miješanje nominativa množine s genitivom množine (*priatel'ia* umjesto *priateľ'ov*), genitiva jednine s genitivom množine (*priateľa* umjesto *priateľ'ov*) koji su vrlo bliski hrvatskom ekvivalentu *prijatelja* u genitivu množine.

1. Na Facebooku ima tisuću dvadeset jednog prijatelja.
✓ Na Facebooku má tisícdvadsaťjeden priateľov.
× Na Facebooku má tisíc dvadsať jedného kamaráta.
× Na Facebooku má tisícdvadsaťjedného priateľa.
× Na Facebooke má tisíc dvadsiatých jedných kamarátov.
× Na Facebooku má tisíc dvadsiatého jedného priateľa.
× Na Facebooku má tisíc dvadesiat' jedného kamaráta.
× Na Facebooku má tisíc dvadsať'eho jedného priateľov.
× Na Facebooku má tisíc dvadsať jedného kamarata.

Tablica 4. Prikaz učinjenih pogrešaka iz zadane hrvatske rečenice

6.5. Izolirani slučajevi pogrešaka

Zanimljivi za analizu pogrešaka bili su i neki izolirani primjeri pogrešaka tokom prevođenja sa slovačkog na hrvatski, ali i s hrvatskog na slovački jezik. Ono što se analizom u nekim slučajevima zapazilo jest nepravilno korištenje slovačkog perfekta (*sú neprišli*), nepoznavanje slovačke imenice *šteká*¹⁹, nepravilno korištenje imenice *zvierá* u nominativu jednine koju nerijetko studenti zamjenjuju genitivom jednine (*zvieráťa*) te prijevod iste izmišljenom riječju *zvier*. U ovom zadnjem slučaju mogli bismo reći da je došlo do pojave međujezičnih pogrešaka između materinskog i ciljnog jezika, odnosno pojavila se upotreba kalkova na osnovi poznavanja vokabulara iz materinskog jezika i jezika koji učimo. Sličan primjer javio se i kod nekih drugih imenica, pridjeva i glagola, čija rješenja naizgled studentima zvuče dobro, međutim neka od takvih rješenja nastala su pojavom interferencije s hrvatskim jezikom.

¹⁹ Od studenata se tražio prijevod sintagme *pas laje*, međutim nitko od studenata nije ponudio točan prijevod (0 točnih, 7 netočnih, 3 prazna odgovora). Od ukupno sedam pogrešnih odgovora, jedan student ponudio je odgovor *pes hlučí*, jedan student *pes kriči*, dok je preostalih pet studenata ponudilo kao odgovor hrvatski glagol *laje*.

Tako su na primjer riječi (*vjenčani*) *buket*/(*svadobná*) *kytica* studenti preveli kao *svadobná kyta*, *kvetovka'* ili pak *svadobná buketa* i *svadobná búket*.

PRIMJERI POGREŠNIH PRIJEVODA s hrvatskog na slovački jezik	
njezin pas	jeho pes, jeho pas
buket	kyta, kvetovka, kvet, búket, buketa, buket
ponosan	navdušen, šťastný, ponosen
pas laje	pes kriči, pes hlučí, pes laje
jak	hrubý, jaký
na tramvajskoj stanici	na nástupištu, na stanice, na stanici, na zástavke
nađemo se	nademe sa

Tablica 5. Primjeri pogrešnih prijevoda s hrvatskog na slovački jezik

PRIMJERI POGREŠNIH PRIJEVODA sa slovačkog na hrvatski jezik	
To ma mrzí.	Ne sviđa mi se to.
šaty	suknja
prísne	upravo, točno, ljubazno, drago, blisko, prisno
popraviť	zatvoriti, uhapsiti

Tablica 6. Primjeri pogrešnih prijevoda sa slovačkog na hrvatski jezik

Zanimljiva je bila za prevesti i sintagma *na (tramvajskoj) stanici*, koju nijedan student nije uspio pravilno prevesti. Većina njih (šest od deset studenata) prevela je ovu sintagmu

prijevodom *na stanici*, međutim u slovačkom jeziku sintagma *na stanici* odnosi se na željezničku stanicu, a u konkretnom primjeru autorica je izričito tražila prijevod tramvajske stanice (slov. *na zastávke*). Ostali pokušaji prijevoda ove sintagme navedeni su tablično.

S druge pak strane, svi su ispitanici pravilno preveli riječi poput *lacný, časť mesta, pride, pred fakultou, drahé*, a u kojima se očekivala interferencija s materinskim jezikom s obzirom da se radi o kompleksnim riječima koje vrlo lako mogu navesti na pogrešku.

7. Rezultati upitnika

7.1. Uvod u rezultate

Potaknuti važnošću motivacije i ostalih čimbenika u procesu ovladavanja stranim jezikom, odlučili smo upitnikom ispitati kakvo je mišljenje studenata druge godine preddiplomskog studija o samom jeziku koji uče, ali i kakvi su im stavovi vezani uz radne materijale, nastavnike, okolinu u kojoj uče te općenito kakvi su im stavovi vezani uz sam studij.

Kao što smo već spomenuli u prethodnom poglavlju, upitnik o afektivnim motivima i stavovima studenata rađen je na principu Likertove skale prema kojoj su studenti odgovarali na pitanja služeći se tvrdnjama²⁰ od jedan do pet, prema kojoj broj jedan označuje "uopće se ne slažem" tvrdnju, broj dva "djelomično se slažem" s tvrdnjom, broj tri "niti se slažem niti se ne slažem" s tvrdnjom, broj četiri "prilično se slažem" te broj pet "potpuno se slažem" s tvrdnjom.

7.2. Rezultati ispitivanja afektivnih motiva, stavova, strategijske kompetencije, straha od jezika, međujezične svjesnosti i motivacije studenata

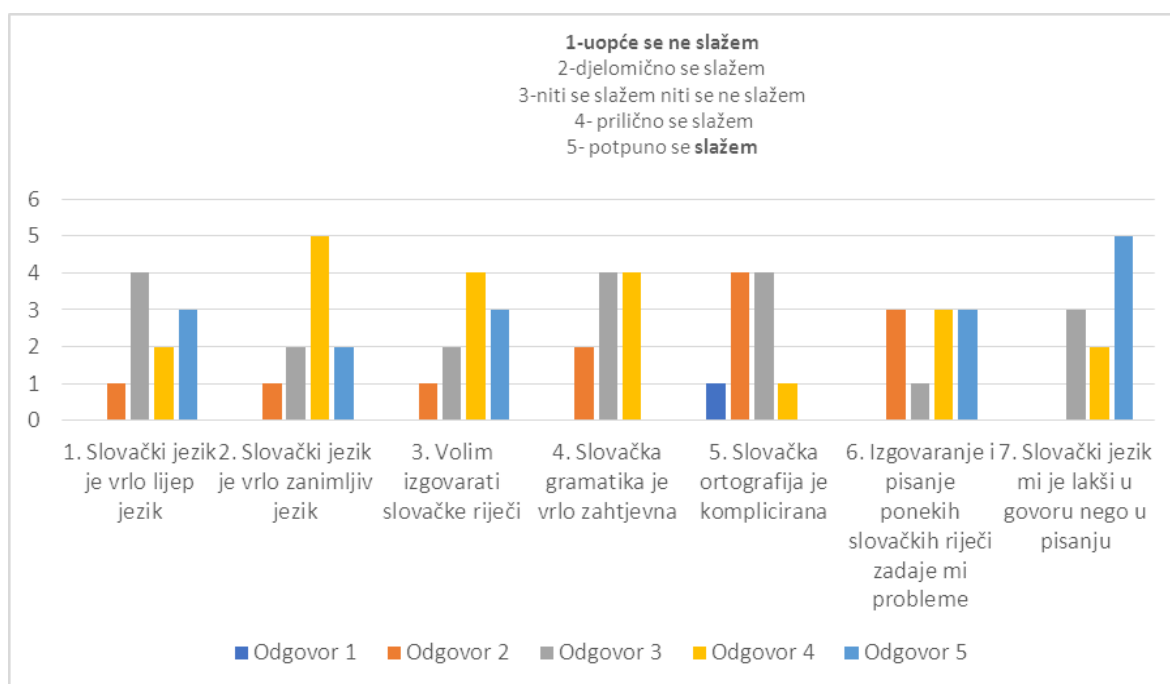
U ovome poglavlju posvetit ćemo se obradi rezultata upitnika provedenog nad studentima. Prije same obrade podataka, s obzirom na malen broj ispitanika (deset), bitno je naglasiti da su rezultati vrlo individualni te ne zastupaju opće mišljenje studenata slovakistike.

²⁰ Tvrdnje kojima se autorica koristila u oblikovanju upitnika djelomično su preuzete iz: Jajić Novogradec, M. (2017) : *Međujezični utjecaji u ovladavanju engleskim leksikom- uloga skorašnjosti i jezičnoga znanja*. Doktorski rad, Zagreb, Filozofski fakultet u Zagrebu, str. 270-271

Prva tri pitanja odnosila su se na afektivne motive o slovačkome jeziku, na što su studenti odgovorili vrlo raznoliko. Svega tri osobe, tj. 30% studenata potpuno se složilo s tvrdnjama da je slovački jezik vrlo lijep jezik te da vole izgovarati slovačke riječi. Nadalje, ukupno 20% studenata smatra slovački zanimljivim jezikom, a nijedna osoba na sva tri pitanja nije ponudila negativan odgovor pod brojem jedan, čime možemo potvrditi da svi studenti imaju visoke afektivne motive (ili im naginju) prema jeziku kojeg studiraju.

Sljedeća dva pitanja odnosila su se na zahtjevnost slovačke gramatike i ortografije. U tim pitanjima nitko od studenata nije dao najviši odgovor pod brojem pet, međutim 40% studenata odgovorilo je da se prilično slaže s tvrdnjom da je slovačka gramatika zahtjevna, dok ortografiju smatraju ipak manje zahtjevnom (10% studenata se uopće ne slaže s tvrdnjom da je komplicirana, 40% odlučilo se za odgovor da se djelomično slažu, 40% ih se niti slaže niti ne slaže te samo 10% studenata smatra ortografiju kompliciranom).

Na tvrdnju "Izgovaranje i pisanje ponekih slovačkih riječi zadaje mi probleme" nitko od studenata nije odgovorio niječno, tri studenta u potpunosti su se složila s tvrdnjom, dok se tri prilično slažu s tvrdnjom, čime možemo zaključiti da kod studenata postoje problemi prilikom izgovora i pisanja slovačkih riječi. Ispitalo se i je li im slovački lakši u govoru nego li u pisanju, na što je čak 50%, tj. pet studenata odgovorilo potvrdno.

Grafički prikaz 1. Ispitivanje o afektivnim motivima i stavovima studenata

Zanimljivo jest da u ovoj seriji pitanja, iako su odgovori bili prilično različiti, nijedno pitanje nije dalo odgovore u rasponu brojeva od jedan do pet, čime možemo zaključiti da mišljenje studenata nije potpuno oprečno u svezi s postavljenim pitanjima. Najkoherentniji odgovori su oni zabilježeni u pitanjima broj četiri i sedam.

Sljedećim pitanjima htjela se ispitati strategijska kompetencija, tj. sklonost korištenja hrvatskog u nastavi slovačkog jezika (i izvan nje) te u kojoj mjeri studenti smatraju da im hrvatski jezik pomaže, tj. odmaže prilikom usvajanja ciljanog jezika.

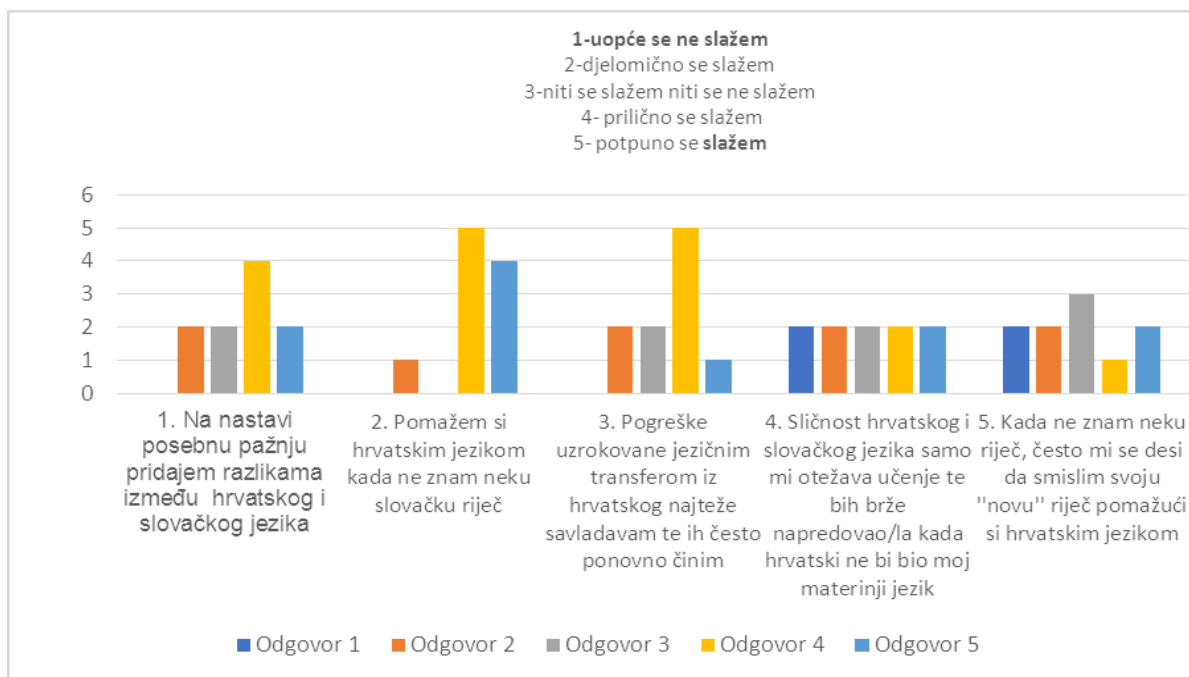
Rezultatima se pristupilo pod pretpostavkom da se studenti često koriste hrvatskim kao materinskim jezikom kada nešto ne znaju te da pogreške uzrokovane jezičnim transferom iz hrvatskog najteže svladavaju te ih ponovno čine.

Obradom prikupljenih podataka, utvrđeno je da se zaista studenti u velikoj mjeri koriste strategijskom kompetencijom, tj. hrvatskim jezikom kod usvajanja ciljnog jezika. Naime, čak 90% studenata odgovorilo je da se prilično (50%) i potpuno (40%) slažu s tvrdnjom "Pomažem si hrvatskim jezikom kada ne znam neku slovačku riječ". Pitanje broj pet ne razlikuje se uvelike od spomenutog drugog pitanja, međutim zanimljivo jest da su se ovdje studenti drugačije očitovali. Od ukupno 10 studenata, 20% uopće nema tendenciju smisliti neku "novu" riječ pomažući si hrvatskim kada nešto ne znaju, dok 20% ima tu tendenciju (preostalih 30% odgovor "niti se slažem niti se ne slažem" i 10% "prilično se slažem").

Iznimno zanimljivo bilo je pitanje "Sličnost hrvatskog i slovačkog jezika samo mi otežava učenje te bih brže napredovao/la kada hrvatski ne bi bio moj materinski jezik" koje se odnosi također odnosi na ispitivanje strategije i međujezične svjesnosti. Obradom podataka utvrđeno je da među studentima ne postoji univerzalno mišljenje je li srodnost među jezicima prednost ili nedostatak pri usvajanju ciljnog jezika, već sasvim suprotno, studenti su vrlo podijeljenog mišljenja davši po dva odgovora svakoj od ponuđenih tvrdnji.

Što se tiče pitanja "Pogreške uzrokovane jezičnim transferom iz hrvatskog najteže savladavam te ih često ponovno činim", 50% studenata odgovorilo je da se prilično slaže s tom tvrdnjom čime smo potvrdili svoje pretpostavke kod ovog pitanja.

Ipak, promatrajući rezultate u ovoj seriji pitanja, možemo ustvrditi kako su odgovori vrlo šaroliki te kako nema konkretnije potvrde da im hrvatski odmaže, tj. pomaže prilikom usvajanja ciljnog jezika.

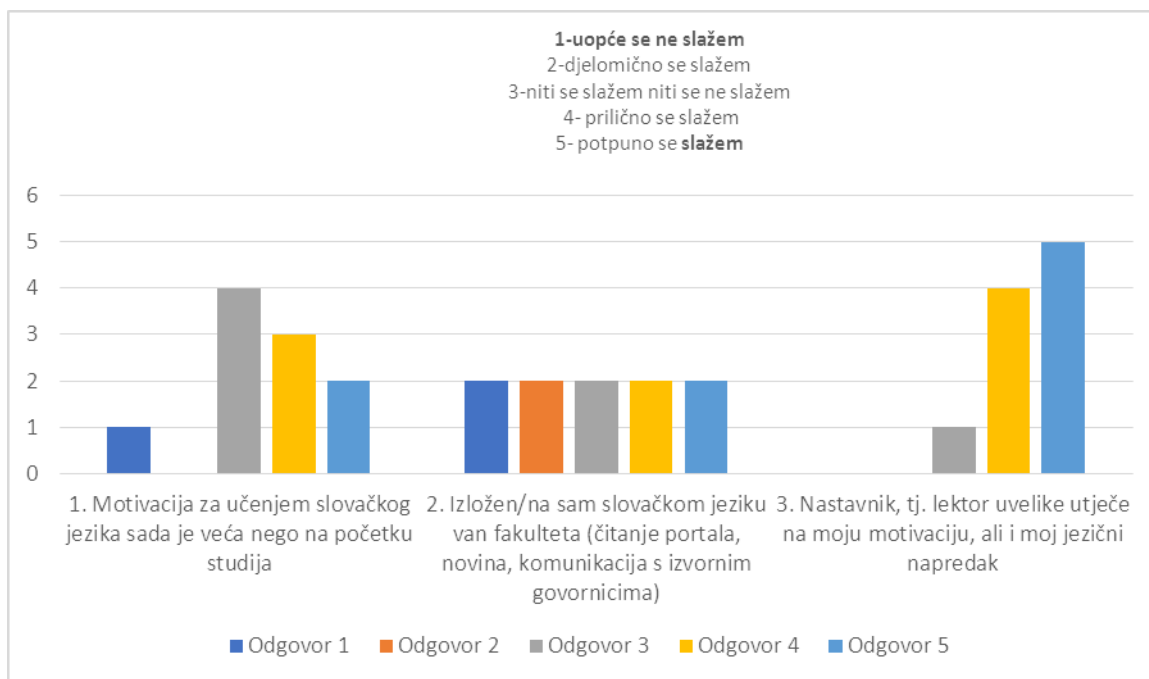

Grafički prikaz 2. Ispitivanje strategija i međujezične svjesnosti studenata

Sljedeća tri pitanja odnose se na ispitivanje motivacije studenata te na utjecaj nastavnika na samu motivaciju studenata. I ovdje su odgovori bili raznovrsni te se nadamo kako će dobiveni rezultati poslužiti u poboljšanju nastave slovačkog jezika. Na pitanje "Motivacija za učenjem slovačkog jezika sada je veća nego na početku studija", jedan student dao je negativan odgovor "uopće se ne slažem", četiri studenta odgovorila su tvrdnjom "niti se slažem niti se ne slažem", tri studenta odgovorila su "prilično se slažem", dok su samo dva studenta odgovorila da se potpuno slažu s tvrdnjom.

U sklopu pitanja "Izložen/na sam slovačkom jeziku van fakulteta (čitanje portala, novina, komunikacija s izvornim govornicima)" htjeli smo iščitati zainteresiranost, tj. motiviranost studenata za slovački jezik van fakultetske nastave, međutim rezultati nisu transparentni, tj. ponovno se susrećemo s po dva odgovora za svaku navedenu tvrdnju. Tim rezultatima možemo samo upozoriti nastavnike da potaknu studente na korištenje slovačkog jezika van same nastave koristeći se više medijima, što bi naposljetku moglo potaknuti njihovu zainteresiranost i motivaciju za studijem. Također, željelo se ispitati da li na motivaciju studenata i jezični napredak utječe sam nastavnik, a dobiveni rezultati potvrdili su njihov pozitivan odnos. Naime, 90% studenata odgovorilo je da nastavnik uvelike utječe na njih, od čega se 40% studenata

prilično slaže s tvrdnjom, a 50% potpuno. Samo jedna osoba nema mišljenje o ovoj svezi, dok nitko nije odgovorila da se ne slaže s navedenom tvrdnjom.

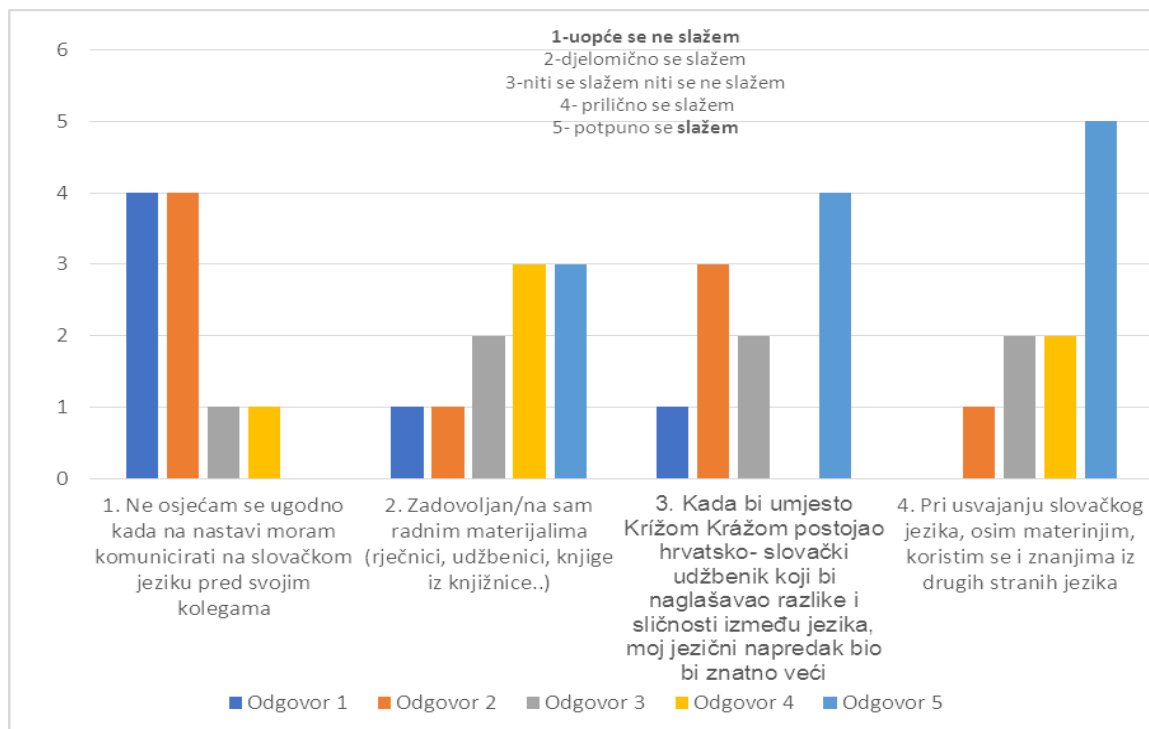
Grafički prikaz 3. Ispitivanje motivacije studenata

U sljedećem nizu pitanja ispitivao se strah od jezika te zadovoljstvo radnim materijalima. Nakon dobivenih rezultata, pokazalo se (većinom) kako studenti nemaju osjećaj neugodnosti prilikom komuniciranja na slovačkom jeziku pred svojim kolegama. Ukupno 40% studenata odgovorilo je kako uopće ne osjeća neugodu, 40% djelomično ne osjeća neugodu, 10% nema određeno mišljenje te se 10% slaže s tvrdnjom da ne osjeća ugodu.

Sljedeća dva pitanja tiču se radnih materijala. Ovdje su rezultati vrlo različiti stoga ćemo ih detaljnije objasniti. Ukupno je 60% studenata zadovoljno radnim materijalima (od toga 30% njih potpuno je zadovoljno te 30% prilično), 20% studenata nema određen stav, 10% je djelomično zadovoljno te 10% studenata uopće nije zadovoljno radnim materijalima. Sastavno na ovo pitanje zanimalo nas je zadovoljstvo samim udžbenikom, pri čemu su na tvrdnju "Kada bi umjesto *Křížom Krážom* postojao hrvatsko- slovački udžbenik koji bi naglašavao razlike i sličnosti između jezika, moj jezični napredak bio bi znatno veći" rezultati bili sljedeći: 10% studenata uopće se ne slaže s tvrdnjom, 30% njih djelomično, 20% studenata nema određen stav te se 40% studenata u potpunosti slaže s tvrdnjom. Kada usporedimo rezultate ovih dvaju

pitanja, mogli bismo zaključiti da su studenti ipak više zadovoljniji ostalim materijalima kao što su rječnici i knjige iz knjižnice nego li udžbenikom *Križom Krážom*.

Također, zanimalo nas je koriste li se studenti, uz hrvatski jezik, i drugim jezicima prilikom usvajanja slovačkog jezika, a rezultati nam ukazuju na potvrđan odgovor. 70% studenata složilo se s tvrdnjom, dok se nitko od studenata nije izjasnio da se ne koristi drugim stranim jezicima.

Grafički prikaz 3. Ispitivanje straha od stranog jezika, zadovoljstva nastavnim materijalima te međujezične svjesnosti studenata

Naposljetku, studenti su bili zamoljeni da napišu što im je najteže pri ovladavanju slovačkim jezikom, a njihove odgovore prikazat ćemo tablično.

Ono što mi je najteže u slovačkom jest:	Broj studenata
➤ pisati dužine	3
➤ dativ i lokativ	1
➤ padeži	2
➤ glagoli svršeni/nesvršeni	1
➤ pravopis	1
➤ lažni prijatelji, složenice, miješanje padeža s hrvatskim	1
➤ pisanje slovačkih riječi	1

Tablica 7. Odgovori studenata na pitanje što im je najteže u slovačkom jeziku

Zaključak

Pretpostavka od koje se polazilo prilikom sastavljanja testa bila jest ta da će utjecaj hrvatskog jezika na ovladavanje slovačkim jezikom biti velik te da će do leksičkih, pravopisnih i gramatičkih pogrešaka doći upravo zbog utjecaja hrvatskog kao materinskog jezika.

Cilj samog istraživanja bio jest ispitati tri čimbenika: koliki je utjecaj J1 na ovladavanje slovačkim standardnim jezikom kao J2, utvrditi analizom pogrešaka je li do istih došlo upravo zbog utjecaja materinskog jezika ili nečeg drugog te ispitati afektivne motive, stavove, strategijsku kompetenciju, zadovoljstvo radnim materijalima, međujezičnu svjesnost te motivaciju studenata vezanu uz učenje slovačkog jezika.

Nakon obrade podataka te provedene analize pogrešaka, navedena pretpostavka pokazala se točnom te možemo potvrditi da je utjecaj hrvatskog jezika kod studenata druge godine preddiplomskog studija znatan te da je do velike većine pogrešaka došlo upravo zbog interferencije s materinskim jezikom. Interferencija s hrvatskim jezikom vidljiva je kroz sve tri razine obrade podataka, tj. i kod gramatičkih, i kod leksičkih i kod pravopisnih pogrešaka. Istaknuli bismo obradu leksičkih pogrešaka, iz čije je analize prema omjeru točnih i netočnih odgovora jasno vidljiv visok postotak netočnih odgovora, tj. prijevoda, a do kojih je došlo upravo zbog interferencije s hrvatskim jezikom.

Također, kod pravopisnih se pogrešaka ispostavilo da su studenti, uz pisanje dužina, najviše problema imali upravo kod primjera riječi unutar kojih se pojavljuju nova slova iz slovačke abecede, a koje nisu upotrijebili, već su se na tim mjestima služili hrvatskim jezikom. Primjeri pogrešnog pisanja riječi kao *medved*, *koň*, *najme*, *pamet*, *riba* te primjeri riječi kao *zviezda* ili *pčela* jasno nam ukazuju da je interferencija s hrvatskim jezikom kod studenata vrlo jaka.

Što se tiče strukture zadataka, vidljivo je da su svi zadatci bili prilagođeni razini znanja studenata druge godine slovačkog jezika i književnosti te da su studenti upoznati s takvim tipom zadataka. Ipak, sveukupno u jedanaest slučajeva studenti nisu odgovorili na postavljeno pitanje, dok je omašaka zabilježeno samo u jednom slučaju (primjer omaške: *v učionia*).

Ono što bih predložila za nastavu stranih jezika, a s ciljem uklanjanja čestih učeničkih pogrešaka, jest nastavnikova sistematizacija, tj. praćenje i zapisivanje pogrešaka koje učenici prave tokom nastavnog sata jezičnih vježbi te njihovo otvoreno rješavanje zapisivanjem istih na ploču kako bi učenici odmah imali eksplicitan uvid u vlastite pogreške. Iako nerijetko i sam

nastavnik ispravlja govorne pogreške prilikom interakcije s učenikom, uvijek treba imati u vidu i pravopisnu komponentu same riječi, ali isto tako i razmišljati o osjećajima učenika prilikom ispravljanja počinjenih pogrešaka (što nerijetko obeshrabri učenika). Stoga bih predložila metodu pisanja pogrešaka na ploču tokom sata te još jednom kratki prelazak preko istih pred sam kraj sata kada se zaokružuje sve što se tog dana na satu naučilo.

Što se tiče rezultata upitnika, nakon obrade podataka možemo zaključiti kako studenti imaju pozitivan stav prema jeziku kojeg studiraju te kako su čimbenici koji utječu na učenje slovačkog kao stranog jezika (radni materijali, nastavnik, strah od jezika, strategijska kompetencija, međujezična svjesnost te motivacija) i kod studenata slovakistike važni za samo ovladavanje jezikom. Obradom podataka pokazalo se da nastavnik pozitivno utječe na njihov daljnji napredak, radni materijali su zadovoljavajući te kod većine studenata strah ne utječe na uspješnost učenja jezika.

Također, detaljnijom usporedbom uspješnosti riješenosti testa kod svakog studenta ponaosob, utvrđeno jest da je uspješnost povezana s motivacijom studenta. Tako su rezultati ankete dokazali našu pretpostavku (vidi poglavlje 4.3.) te je i kod studenata slovakistike potvrđeno da osobe koje imaju veću motivaciju sada nego li na početku studija, ostvaruju uspješnije rezultate na istraživačkom testu te manje griješe od studenata kojima je motivacija za učenje slovačkog jezika bila nešto niža.

9. Literatura

Alerić, M. i Gazdić-Alerić, T. (2009): Pozitivan stav prema hrvatskome standardnom jeziku kao uvjet njegova uspješnijega ovladavanja. LAHOR, 7: 3-9.

Barić, E., Hudeček, L., Koharović, N., Lončarić, M., Lukenda, M., Mamić, M., Mihaljević, M., Švačko, V., Vukojević, L., Zečević, V., Žagar, M. (1999): *Hrvatski jezični savjetnik*, Zagreb : Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje, Pergamena, Školske novine.

Breka, O. (2012): *Uloga udžbenika i nastavnika u razvoju interkulturalne kompetencije u nastavi stranih jezika*. Doktorski rad. Zagreb: Filozofski fakultet u Zagrebu.

Čavić, E. (1983): Kontrastivna analiza i nastava stranih jezika. U Žiletić, K. (ur.) *Zbornik radova sa simpozijuma "Kontrastivna analiza i nastava stranih jezika" u organizaciji Društva za primenjenu lingvistiku Srbije*, Beograd: Društvo za primenjenu lingvistiku Srbije, 105-109.

Čurković-Kalebić, S. (2003): *Jezik i društvena situacija: istraživanje govora u nastavi stranog jezika*. Zagreb: Školska knjiga.

Deci, E. L., & Ryan, R. M. (1985): *Intrinsic motivation and self-determination in human behavior*. New York: Plenum.

Desforges, C. (2001): *Uspješno učenje i poučavanje: psihologijski pristupi* / prevele Lidija Arambašić, Vlasta Vizek Vidović. Zagreb: Educa.

Djolić, S. (1983): Kontrastivna analiza i nastava stranih jezika. U Žiletić, K. (ur.) *Zbornik radova sa simpozijuma "Kontrastivna analiza i nastava stranih jezika" u organizaciji Društva za primenjenu lingvistiku Srbije*, Beograd: Društvo za primenjenu lingvistiku Srbije, 203-205.

Djordjević, R. (1983): Kontrastivna analiza i nastava stranih jezika. U Žiletić, K. (ur.) *Zbornik radova sa simpozijuma "Kontrastivna analiza i nastava stranih jezika" u organizaciji Društva za primenjenu lingvistiku Srbije*, Beograd: Društvo za primenjenu lingvistiku Srbije, 21-24.

Gardner, R.C. (1985): *Social psychology and second language learning: the role of attitudes and motivation*, Edward Arnold

Gardner, R.C., Smythe, P.C. i Brunet, G.R. (1977): Intensive second language study: Effects on attitudes, motivation and French achievement, *Language Learning*, 27, 243-261.

Grčević, M. (2013): Slova i glasovi u slovačkom i hrvatskom književnom jeziku // *Slavenski jezici u usporedbi s hrvatskim III.* / Sesar, Dubravka (ur.), FF press, Filozofski fakultet, Zagreb, str. 2-6.

James, C. (1980): *Contrastive Analysis*, Longman Group Ltd.

Jelaska, Z. (ur.) (2005): *Hrvatski kao drugi i strani jezik*, Zagreb: Hrvatska sveučilišna naklada.

Jelaska, Z. (2007): Ovladavanje jezikom: izvornojezična i inojezična istraživanja, LAHOR, 3: 86-99.

Lewis, K. (2016): *Lažni prijatelji*. Zagreb: Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje.

Medved Krajnović, M. (2010): *Od jednojezičnosti do višejezičnosti: uvod u istraživanja procesa ovladavanja inim jezikom*. Zagreb: Leykam international d.o.o.

Medved Krajnović, M. (2009): SLA i OVIJ: što se krije iza skraćenice?. LAHOR, 7: 95-109.

Mihaljević Djigunović, J. (2002): *Strah od stranoga jezika: kako nastaje, kako se očituje i kako ga se osloboditi*. Zagreb: Naklada Ljevak.

Mihaljević Djigunović, J. (1998): *Uloga afektivnih faktora u učenju stranog jezika*. Zagreb: Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu.

Novak Milić, J. i Gulešić-Machata, M. (2006): Međukulturalna kompetencija u nastavi hrvatskog jezika kao drugog i stranog jezika. LAHOR, 1: 69-81.

Petrović, E. (1997): *Teorija nastave stranih jezika*. Zagreb: Školska knjiga.

Prebeg-Vilke, M. (1977): *Uvod u glotodidaktiku. Teorija nastave stranih jezika s posebnim naglaskom na engleski jezik*. Zagreb: Školska knjiga.

Rosandić, D. (2002): *Od slova do teksta i metateksta (teorija i praksa pismenoga izražavanja u osnovnoj školi)*. Zagreb: Profil International d. o. o.

Sesar, D. (2013): *Slavenski jezici u usporedbi s hrvatskim III*. Zagreb: FF press.

Skrljarov, M. (1993): *Teorija i praksa u nastavi stranih jezika*. Zagreb: Školske novine.

Topalov, J. (2011): *Motivacija u nastavi stranog jezika*. Novi Sad: Filozofski fakultet Novi Sad

Zajednički europski referentni okvir za jezike: učenje, poučavanje, vrednovanje. 2005, Vijeće za kulturnu suradnju, Odbor za obrazovanje, Odjel za obrazovanje, Odjel za suvremene jezike, Strasbourg. (Prijevod: Bressan, V. i Horvat, M.). Zagreb: Školska knjiga.

10. Popis korištenih izvora pri odabiru instrumenta i kreiranju upitnika

Jajić Novogradec, M. (2017): *Međujezični utjecaji u ovladavanju engleskim leksikom- uloga skorašnjosti i jezičnoga znanja*. Doktorski rad, Zagreb, Filozofski fakultet u Zagrebu

Kamenárová, R. i suradnici (2007): *Križom Krážom – Slovenčina A1*. Bratislava: StudiaAcademicaSlovaca.

Kamenárová, R. i suradnici (2009): *Križom Krážom – Slovenčina A2*. Bratislava: StudiaAcademicaSlovaca.

Kamenárová, R. i suradnici (2015): *Križom Krážom – Slovenčina A1 + A2 – Cvičebnica*, Bratislava: StudiaAcademicaSlovaca.

Kursar, M., Sesar, D. (2005): *Slovačko-hrvatski i hrvatsko-slovački praktični rječnik s gramatikom*. Zagreb: Školska knjiga.

Machata, M. (2017): *Po Slovensku po slovensky: učebnica slovenského jazyka pre pokročilých B2 – C1*, Zagreb: FF press [i. e.] Filozofski fakultet: Spoločnosť slovensko-chorvátskeho priateľstva

Pauliny, E., Ružička, J., Štolc, J. (1963): *Slovenská gramatika*. Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo.

Tibenská, E.(2015): *Morfológia slovenského jazyka: (s komparatívnym slovensko-chorvátskym aspektom)*. Trnava: Univerzita sv. Cyrila a Metoda, Filozofická fakulta Trnava.

Žigová, E., Vojtech, M. (2011): *Slovenčina (nielen) ako cudzí jazyk v súvislostiach: pri príležitosti životného jubilea doc.PhDr.Jany Pekarovičovej, PhD.*, Bratislava: Univerzita Komenského v Bratislave.

11. Prilog

ANKETNI UPITNIK

Rezultati ovog anketnog upitnika koristit će se isključivo u svrhu diplomskog rada "Uloga međujezičnih utjecaja u ovladavanju slovačkim kao stranim jezikom". Anketni upitnik je potpuno anonimn te Vas molimo da odgovarate na pitanja po principu što Vam prvo padne na pamet. Također, molimo Vas da ne ostavljate ništa prazno, već pokušate dati svoj odgovor, makar niste sigurni u njegovu točnost.

Ovim rješavanjem zadataka uvelike ćete pomoći istraživaču u provedbi istraživanja. Zahvaljujemo se na razumijevanju.

Dob: _____

Spol: M / Ž

Dvopredmetna kombinacija: _____

Materinski jezik: _____

1. U sljedećim zadacima zaokruži točno napisanu riječ.

1. medvied / medved' / medved / med'ved / medvied'
2. knižnica / knižnicha / knižnica / knižnica / knižnjica
3. návštevnik / navštevík / návšťevnik / návštevňik
4. prazdiny / prázdny / prazdniny / prázdny
5. veter / vieter / vetor/ vieter / vietar

2. Nadopunite i prevedite sljedeće sintagme (imenici dodajte odgovarajući glagol, pridjevu odgovarajuću imenicu)

1. pes _____ (pas laje)
2. část _____ (dio grada)
3. svadobná _____ (vjenčani buket)
4. drevená _____ (drvena klupa)
5. _____ otec (ponosan otac)
6. nebezpečné _____ (opasna zvijer)
7. _____ kašel' (jak kašalj)
8. (velký sud) _____
9. _____ (jeftin kruh)

3. Nadopunite rečenicu. (brojke pisati slovima)

1. Jedli sme _____ . (u kuhinji)

2. Ana skončí _____ . (u 20h)
3. Počkám ťa _____ . (na stanici) (tramvajskej)
4. Môžete prísť _____ . (kod mene)

4. Nadopíšite interpunkcijske znakove, mäkčeň i dlžeň na odgovarajuća mjesta.

maso , cigareta, kon , devat , kniha, postel, pat, divak , lekaren, autobus, čaj

5. Nadopunite jednim slovom:

__čela, pam__ť, najm__ , t__plomer, kuf__r, __viezda, krá__ , g__tara, r__ba

6. Prevedite:

prísne =

párky =

pas =

správa =

biť=

hrozno=

rok=

nožnice=

7. Prevedite sljedeće rečenice.

1. Na Facebooku ima tisuću dvadeset jednog prijatelja.

_____.

2. Doći će i moja prijateljica i njezin pas.

_____.

3. Nađemo se pred fakultetom.

_____.

4. Oba učenika nisu došla u školu.

_____.

5. U učionici je našao samo tri studenta.

_____.

8. Prevedite sljedeće rečenice.

Moja matka má drahé šaty. _____.

Polícia musela popraviti' zločinca. _____.

To ma mrzí. _____.

UPITNIK 2 : U sljedećim navodima označi koliko se određene tvrdnje odnose na tebe

- 1- uopće se ne slažem**
2- djelomično se slažem
3- niti se slažem niti se ne slažem
4- prilično se slažem
5- potpuno se slažem

1. Slovački jezik je vrlo lijep jezik	1	2	3	4	5
2. Slovački jezik je vrlo zanimljiv jezik	1	2	3	4	5
3. Volim izgovarati slovačke riječi	1	2	3	4	5
4. Slovačka gramatika je vrlo zahtjevna	1	2	3	4	5
5. Slovačka ortografija je komplicirana	1	2	3	4	5
6. Izgovaranje i pisanje ponekih slovačkih riječi zadaje mi probleme	1	2	3	4	5
7. Slovački jezik mi je lakši u govoru nego u pisanju	1	2	3	4	5

1. Na nastavi posebnu pažnju pridajem razlikama između hrvatskog i slovačkog jezika.	1	2	3	4	5
2. Pomažem si hrvatskim jezikom kada ne znam neku slovačku riječ.	1	2	3	4	5
3. Pogreške uzrokovane jezičnim transferom iz hrvatskog najteže savladavam te ih često ponovno činim.	1	2	3	4	5
4. Sličnost hrvatskog i slovačkog jezika samo mi otežava učenje te bih brže napredovao/la kada hrvatski ne bi bio moj materinski jezik.	1	2	3	4	5
5. Kada ne znam neku riječ, često mi se desi da smislim svoju "novu" riječ pomažući si hrvatskim jezikom.	1	2	3	4	5
6. Motivacija za učenjem slovačkog jezika sada je veća nego na početku studija.	1	2	3	4	5
7. Izložen/na sam slovačkom jeziku van fakulteta (čitanje portala, novina, komunikacija s izvornim govornicima).	1	2	3	4	5
8. Nastavnik, tj. lektor uvelike utječe na moju motivaciju, ali i moj jezični napredak.	1	2	3	4	5

9. Ne osjećam se ugodno kada na nastavi moram komunicirati na slovačkom jeziku pred svojim kolegama.	1	2	3	4	5
10. Zadovoljan/na sam radnim materijalima (rječnici, udžbenici, knjige iz knjižnice..).	1	2	3	4	5
11. Kada bi umjesto <i>Križom Krážom</i> postojao hrvatsko- slovački udžbenik koji bi naglašavao razlike i sličnosti između jezika, moj jezični napredak bio bi znatno veći.	1	2	3	4	5
12. Pri usvajanju slovačkog jezika, osim materinskim, koristim se i znanjima iz drugih stranih jezika.	1	2	3	4	5

****Ono što mi je najteže u slovačkom jeziku jest**
